

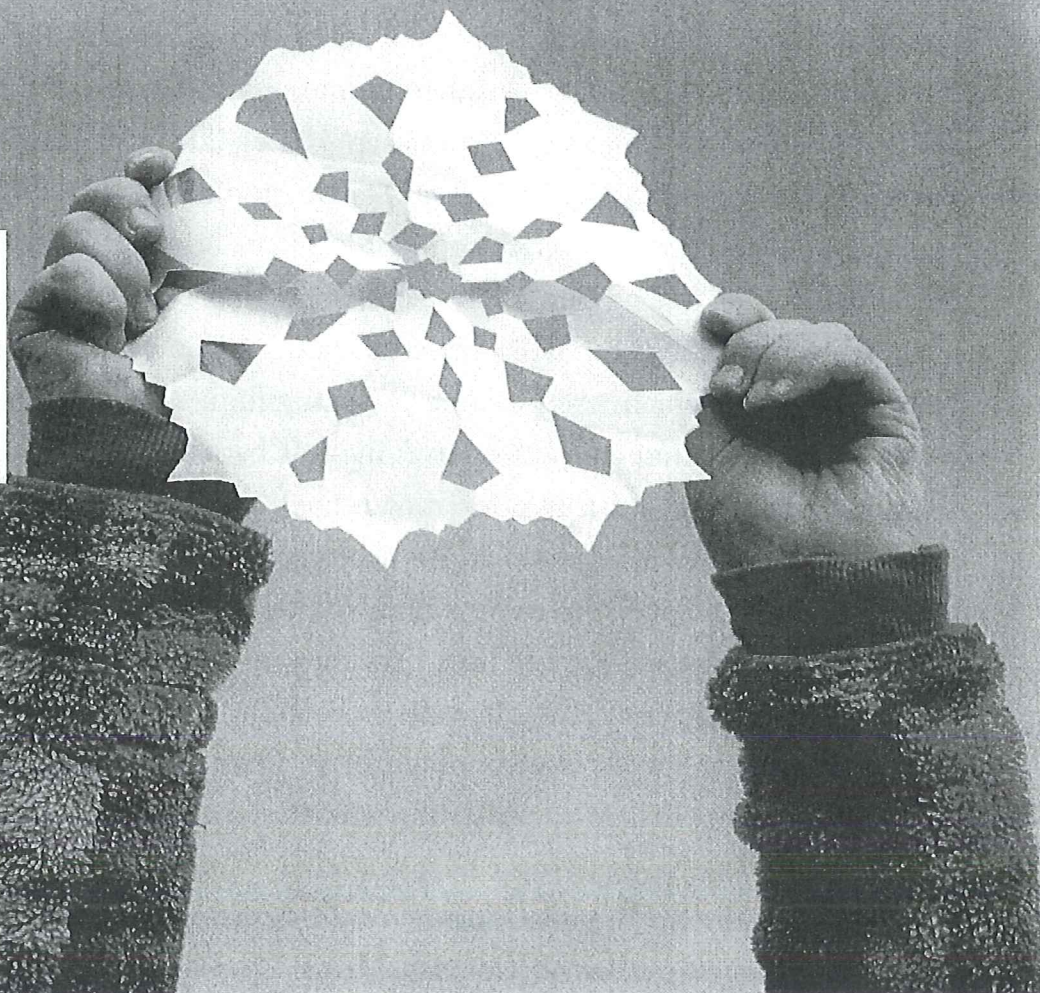
# Sosial kapital og andre kapitaler hos barn og unge i Norge

Flervitenskapelige politikk- og forskningsutfordringer

*ELISABETH BACKE-HANSEN & IDA HYDLE (RED.)*

**RAPPORT**

**NR 20/10**



## 2 Sosial kapital mellom generasjoner og nærmiljø – en kunnskapsoversikt

ANNE BRITA THORØD

### Innledning

I dette kapitlet tar jeg for meg en rekke studier som belyser rapportens problemstillinger knyttet til generasjoner, lokalsamfunn og nærmiljø. Disse studiene representerer mange retninger og definisjoner av sosial kapital. Alle er relatert til en eller flere av de som vanligvis betegnes som sosial kapitalbegrepets «fedre», Pierre Bourdieu, James Coleman og Robert Putnam. Med sin statsvitenskapelige bakgrunn studerer Putnam sosial kapital på samfunnsnivå. Dette gjør Putnams teorier om sosial kapital relevant for studier av barns og unges tilknytning til lokalsamfunn og nærmiljø, selv om Putnam ikke fokuserer på de unges eget aktørskap i å utvikle sosial kapital. En generell tendens i materialet er at kvantitative studier der barn, unge og familie er studieobjekt i stor grad, bruker Colemans begreper som teoretisk referanseramme og utgangspunkt for operasjonalisering av sosial kapital.

I artikkelen «Social capital in the creation of human capital» (Coleman 1988) utdyper Coleman noen av sine forskningsfunn som han finner har betydning for å fremme en positiv utvikling hos barn og unge. Han fremhever betydningen av at barna bor sammen med begge foreldre, og at disse har tilstrekkelig tid til å følge opp barnas skolegang og aktiviteter. Han kaller det en strukturell mangel om det ikke er en voksen til stede i hjemmet i løpet av dagen. Videre bør det være få barn i familien, så hvert barn får nok oppmerksomhet. Han finner i tillegg at mors forventning til barnas utdanning er en viktig prediktor for deres utdanningsforløp. Disse momentene har vært retningsgivende for mange etterfølgende studier av sosial kapital relatert til barn og unge. Dette vil jeg referere til som studier i Colemantradisjonen.

I 1999 publiserte Virginia Morrow en artikkel som kan ses som et veiskille i forskningen om sosial kapital hos barn og unge: «Conceptualizing social capital in relation to the well-being of children and young people: A critical review». I denne artikkelen hevder hun at sosial kapital er lite utforsket i forhold til barn og unge, og hun imøtegår måten Coleman og

Putnam bruker begrepet på. De kritiseres for at deres bruk av begrepet er kontekstløst, kjønnsblindt og etnosentrisk. Hun kritiserer også at begrepet importeres fra amerikansk forskning uten å ta hensyn til kulturelle forskjeller. Istedenfor et «ovenfra og ned-perspektiv» på foreldrenes innvirkning på barna sine, framhever Morrow betydningen av å utforske hvordan barn selv skaper, utnytter og forhandler egen sosial kapital og hvordan de kan skape kontakter og støtte for sine foreldre. Gjennom eget arbeid finner hun det nødvendig å trekke inn inklusjons- og eksklusjonsprosesser barn er utsatt for, og for å kunne analysere disse blir Bourdieus sosial kapital-begrep funnet hensiktsmessig. Morrows artikkel fra 1999 synes å ha hatt stor innflytelse på senere kvalitative studier av barn, unge og sosial kapital, spesielt på to områder. Det første er at hun løfter fram barn og unge som agenter<sup>2</sup> for utvikling av egen sosial kapital, og det andre dreier seg om hvordan hun bruker Bourdieus teorier og begrep som analytisk redskap.

### *Innholdet i litteraturgjennomgangen*

Etter en kort gjennomgang av utvalg og metodisk tilnærming har jeg delt den videre teksten i to. Det første dreier seg om sosial kapital og generasjoner. Dette deles igjen i tematiske underavsnitt som avsluttes med et sammendrag der de viktigste funnene løftes fram. Den første delen avsluttes med en oppsummerende drøfting. Den andre delen omhandler sosial kapital og lokalsamfunn og nærmiljø. Mens lokalsamfunn peker i retning av det geografiske og politisk styrte området barna lever i, er nærmiljøet både sted og praksis der barn befinner seg og utfolder sitt dagligliv. I tillegg til disse hoveddelene vil jeg også presentere noen artikler av mer teoretisk karakter. I disse artiklene drøftes og kritiseres begrepet sosial kapital og det gis innspill til hvordan en kan arbeide videre med dette. Kapitlet avsluttes med et avsnitt der jeg peker på områder for videre utforskning.

---

<sup>2</sup> Her brukes begrepet agent istedenfor det mer vanlige aktør. Dette refererer til Bourdieus agentbegrep, og er det Morrow selv har valgt å bruke

## Metodisk tilnærming

Sosial kapital hos barn og unge utgjør en svært liten del av den stadig økende litteraturen om sosial kapital. For å få på plass en kunnskapsstatus har det derfor vært nødvendig med en systematisk litteraturgjennomgang. Ved hjelp av bibliotekarene på NOVA, ble det gjort systematiske søk i aktuelle baser som Bibsys, Norart, Libris, Bibliotek.dk, OhioLINK, CSA – PsycINFO, ISI-Web of Science og Ebsco, med søkeord: Sosial kapital, barn, foreldre, familie, lokalsamfunn, nærmiljø. Det var en forutsetning at sosial kapital skulle være nøkkelord i alle søk.

Som ventet var det lite å finne i de nordiske basene<sup>3</sup>, men innenfor den engelskspråklige litteraturen kom det opp omkring 200 titler. Dette nødvendiggjorde en videre avgrensning.

Da hensikten var å finne stoff med relevans for norske forhold, ble artiklene som behandlet rene u-landsforhold fjernet. Dette gjaldt også noe av den amerikanske forskningen, spesielt den som dreide seg om sammenligninger mellom forskjellige etniske grupper. Vurderingen bak dette var at konteksten gjorde det vanskelig å overføre resultatene til norske forhold.

Selv om skole og utdanning ikke var blant mine søkeord, er dette et så stort område innen sosial kapital-litteraturen, at det ikke gikk å avgrense seg helt fra dette emnet. Dessuten gir skoletemaet også åpning for andre relevante sider av sosial kapital. Noen få artikler med relevans til skoletemaet ble derfor beholdt. Her viser vi også til Jon Lauglos kapittel.

Det synes som hovedtyngden i forskningen på barn og unge og sosial kapital omhandler overgangen fra ungdom til voksen. Jeg valgte derfor bevisst stoff som handlet om de yngste barna, men det var lite å finne om barn under ti år. For å være sikker på at artiklene som ble valgt er sentrale, så jeg spesielt etter artikler som var mye sitert. Utvalget ble til slutt på 62 artikler, hvorav 30 var fra USA, fem fra Canada, 13 fra Storbritannia, tre fra Irland, tre fra Australia og New Zeeland og to fra Norge. I tillegg kommer noen enkeltartikler fra Nederland, Sverige og Serbia. Jeg inkluderte også to sammenlignende artikler, den ene mellom England og USA, den andre

---

<sup>3</sup> Mitt hovedsøk ble gjort i 2006, men selv også etter nytt søk i 2008 er det lite å finne av nordiske studier innenfor mine temaområder.

Nederland og USA. For noen få artikler var det ikke mulig å få ut annet enn sammendraget. Disse er likevel tatt med, da de belyser relevante problemstillinger. Alle artiklene ble grovsortert på tema etter gjennomlesning av sammendragene. Ved lesning av hele artiklene ble relevante temaer fokusert og trukket ut i skriftlig form. Dette endret også noe på den tematiske sorteringen av artiklene.

## Sosial kapital og generasjoner

I denne delen av kapitlet ser jeg på sosial kapital i tilknytning til barn og unges familier og nære nettverk. Litteraturgjennomgangen viser to hovedlinjer innen forskningen om barn/unge og sosial kapital. Den ene er å studere hvilken effekt sosial kapital har i barnas liv, den andre er selve forekomsten av sosial kapital, hvordan den skapes, vedlikeholdes og overføres, og hvordan sosial kapital kan defineres og måles. Effektstudiene har to hovedfokus; a) skole og utdanning og b) helse og velferd i vid forstand. Det er studier under punkt b som primært diskuteres i dette kapitlet. Disse studiene kan igjen grupperes i flere sentrale tema: Fysisk helse og utvikling, mentale og psykososiale helseeffekter, atferdsproblematikk og barnemishandling og omsorgssvikt.

Et stadig tilbakevendende problem i studiene av sosial kapital, er de mange og sprikende definisjonene av begrepet. Dette går også igjen i studiene av helse- og velferdseffekter av sosial kapital. Istedenfor å gjennomgå disse studiene samlet, vil jeg derfor trekke dem inn under mine to overordna temaområder. Det første er sosial kapital, foreldre og familie. Her vil jeg gjennomgå studier der foreldrenes sosiale kapital er hovedfokus, og hvilken betydning denne har for barn. Disse studiene er som oftest relatert til Colemans forståelse av sosial kapital, og denne danner grunnlaget for operasjonalisering og drøfting. Deretter vil jeg ta for meg studier med et bredere sosial kapital-begrep, der nærmiljøets betydning er trukket inn, og interagerer med familien. Til slutt gjennomgås studier der sosial kapital hos barn og unge selv er fokusert før jeg gjør en oppsummerende drøfting av temaet sosial kapital og generasjoner.

## *Foreldre, familie og sosial kapital*

### *Betydningen av familiestruktur*

De fleste studiene i dette området relaterer seg til Colemans kapitalbegreper. Dette viser Colemans (1988) store innflytelse på forskningsfeltet. I studien «Children Who Prosper in Unfavorable Environments: The Relationship to Social Capital» utleder Runyan et al. (1998) indikatorer direkte fra Coleman til å konstruere en indeks på sosial kapital for å studere sammenhengen mellom sosial kapital og utvikling og atferd hos barn i alderen 2–5 år som lever under sosialt og materielt depriverte forhold. Indikatorene var:

- to foreldre, eller foreldrefigurer hjemme
- sosial støtte fra mor (kvinnelig omsorgsgiver)
- ikke fler enn to barn i familien
- støtte i nabolaget
- regelmessig kirkegang

Disse indikatorene ble målt mot anerkjente instrumenter for screening av barns atferd og utvikling, sammen med intervjuer med mødrene. Runyan et al. finner at sosial kapital kan ha innflytelse på barn allerede i så ung alder. Bare 13 prosent av barna ble vurdert til å fungere godt. Sosial kapitalindeksen var sterkt assosiert med barns velferd, og jo flere indikatorer på sosial kapital som var til stede i barnas liv, jo bedre fungerte de. Forskerne viser også til betydningen av foreldrenes finansielle og humane kapital, men drøfter ikke dette opp mot sosial kapital, når de konkluderer med at en løsning for å sikre barn bedre utvikling er å styrke mellommenneskelige relasjoner og nærmiljø.

Coleman anså at endringer i familiestruktur er en av grunnene til at sosial kapital svekkes i et moderne samfunn. Dette må ses som en bakgrunn for mye av den amerikanske forskningen der nettopp effekt av familietyper fokuseres. For eksempel studerer Bianchi og Robinson (1997) barns bruk av tid relatert til familietype. Den bakenforliggende teoretiske begrunnelsen for prosjektet er at det er viktig for barns framtid at de tilegner seg både human og sosial kapital. Kapitalen vil øke barnas framtidige produktivitet, men disse investeringene vil avhenge av hvilke omgivelser barna inngår i. I denne sammenhengen anses foreldrenes ressurser å ha stor betydning. Spesielt har

det betydning at de kan gi barna lokale og utdanningsmessige miljøer der sosial interaksjon utvikler sosial kapital, som igjen skaper godt utgangspunkt for barnas videre liv. Studien omfatter barn i alderen 3 til 11 år, og den tid barna selv bruker på lesning, eller blir lest for, TV-titting, leksearbeid og deltakelse i husarbeid. Dette settes opp mot følgende familiekarakteristika: foreldrenes utdanningsnivå, inntekt, mødrenes deltakelse i arbeidslivet, en eller to foreldre i husholdet og familiens størrelse. Studien bekrefter et forventet funn, nemlig barn av høyt utdannede foreldre leser mer, gjør mer lekser og ser mindre TV enn andre barn. Et uventet funn er imidlertid at barn med deltidsarbeidende mødre ser mindre på TV enn de med mødre hjemme på full tid. For øvrig var det få signifikante resultater, og forskerne konkluderer med at foreldrenes utdanningsnivå er den viktigste prediktoren for investering i barns humane og sosiale kapital.

En studie av Powell og Parcel (1999) ser også på karakteristika ved familien i en sammenlignende studie mellom USA og Storbritannia. Her vurderes foreldrenes tilknytning til arbeidslivet, familiens størrelse og sosiale kapital i forhold til barns utbytte av skolen, målt i karakterer i matematikk og lesning. Det kontrolleres dessuten for foreldrenes utdanning og økonomi. Familiestørrelse og at begge foreldre er i fullt arbeid viste seg å ha en negativ effekt på barns skolerresultater i USA, men ikke i Storbritannia. Barn som lever i en familie med enslig mor gjør det svakere på skolen i begge samfunn, men tydeligst i USA. Det som sterkest predikerer skolerresultater i begge land er foreldrenes forventninger til barnas utdanning, og barnas interesse for å lese. Forskjellen mellom landene med hensyn til familiekarakteristika foreslås forklart med at i en velutviklet velferdsstat vil familiens sosiale kapital spille en mindre rolle i å forutsi barns skolerresultater.

Som en kommentar til dette kan en nyere norsk studie nevnes. Breivik (2008) har studert barns og unges tilpasning etter at deres familie har vært gjennom en skilsmisse, og gjør en sammenligning med tilsvarende studier i USA. Han finner at barn som har opplevd skilsmisse har økt risiko for å utvikle en rekke former for atferdsvansker. I motsetning til forventet finner han at den økte risiko er svært lik i Norge og USA. Funnene hans blir ytterligere styrket gjennom resultatene i en metastudie av tilsvarende nordiske undersøkelser. Han finner derfor ikke holdepunkt for å si at velferdsstatens

ytelser og tilbud opphever risikoen ved oppleve skilsmisse og restrukturering av familien. Breivik har imidlertid bare sett på selve boarrangementet til barna. Ingen andre indikatorer på sosial kapital er lagt inn, slik at studien har begrenset verdi som en studie av barns tilgang til sosial kapital knyttet til familiestruktur.

### *Fars rolle*

Colemantradisjonen synes spesielt å vektlegge mors betydning for familiens sosiale kapital. Det er primært hun som forventes å være hjemme og ivareta nettverk og frivillig engasjement. Dermed kan morsrollen direkte og indirekte defineres som avgjørende for hvilket utbytte barna får av familiens sosiale kapital. Amato (1998) har imidlertid tatt for seg fedrenes betydning for barns utvikling. Basert på en grundig litteraturgjennomgang, konkluderer han med at fedrene fortsatt har stor betydning for sine barns velferd; som modeller, som kilde til kunnskap om arbeidsmuligheter og som økonomisk bidragsyter. I tillegg presenterer Amato data fra en egen studie der tre kategorier «fedre-ressurser» er studert: Human kapital (basert på fedrenes utdanningsnivå), finansiell kapital (fedrenes inntekt) og sosial kapital. Sosial kapital operasjonaliseres til å omfatte ekteskapsrelasjonen, støtte fra foreldre, som hjelp til lekser, hjelp med personlige problemer, samtaler, å vise kjærlighet og føle nærhet. Amato kan ikke gi noen klar konklusjon på om en av foreldrene er viktigere enn den andre, men mener å finne at mor og far er omtrent like viktige for barns fungering (outcome) på lengre sikt.

I en kommentar til Amato hevder Furstenberg (1998) at Amato bruker et for snevert sosial kapital-begrep når han bare utvikler dette ut fra forhold internt i familien. Dessuten mener Furstenberg at Amato overdriver fedrenes betydning på bekostning av mødrene. Furstenberg viser til behovet for å utvikle mer direkte mål på sosial kapital, og påpeker at det er et komplisert teoretisk spørsmål om sosial kapital er et produkt av familien, av samfunnet eller interaksjonen mellom disse.

Siden det er få studier i dette feltet som har tatt for seg fedre spesielt, vil jeg trekke fram enda en. Ravanera (2007) studerer variasjon i fedres sosiale kapital knyttet til hvilke familietype disse lever i. Sosial kapital er i denne sammenhengen avledet av uformelle nettverk, operasjonalisert som størrelse



på nettverk, tillit og gjensidighet, samt mangfold i vennegruppa med hensyn til økonomi, utdanning alder og etnisitet. Ravanera finner at gifte menn som har barn, enten de er biologiske eller stebarn, har høyere sosial kapital enn menn uten barn, men også høyere enn alenefedre og samboende fedre med stebarn. Å ha barn gjør det lettere å bli kjent med og få tillit til sine naboer. Dette kan tyde på at barn bidrar til å utvikle sosial kapital for sine fedre. Ravanera advarer likevel mot å tenke kausalt. En alternativ forklaring kan være at menn som velger stabilitet gjennom ekteskap med barn har verdier og holdninger som i utgangspunktet har bidratt til større nettverk og tillit.

### *Europeiske familiestudier*

De første studiene jeg har presentert her, har alle USA som utgangspunkt. De neste har Europa som referanseramme. Mens de amerikanske studiene har holdt seg strengt til Colemans indikatorer, bringer de europeiske inn nye momenter. For det første er alle kommet etter tusenårsskiftet, og med ett unntak har de referanser til Morrrows (1999) artikkel. Hennes kritikk av Coleman og Putnams sosial kapital-begreper er ofte lagt inn som forutsetninger for det analytiske arbeidet. Mens amerikanske teoretikere i stor grad har oversett Pierre Bourdieus bidrag til utviklingen av kapitalbegrepene, er dette trukket inn i flere av de europeiske studiene. Dette ser vi blant annet hos Egerton (2002). Med bakgrunn i Putnams syn på betydningen av organisasjonsdeltakelse for opprettholdelse av demokratiet, og Bourdieus makt-perspektiv på hvordan elitegrupper kan utnytte sosial kapital til egen fordel, undersøker hun sammenhengen mellom ungdommers deltakelse i frivillige organisasjoner og deres foreldres sosiale klasse, utdanning, arbeidsforhold og frivillige deltakelse. Egerton finner at middelklasseforeldre, spesielt de i profesjonelle yrker, oftest er engasjert i organisasjonsarbeid. Dette gjelder også for barna deres. Foreldres utdanningsnivå har størst betydning for barns aktivitet. Spesielt mødrenes utdanningsnivå gir utslag, og dette gjelder særlig der mødrene arbeider i offentlig sektor.

Seaman og Sweeting (2004) går i sin studie «Assisting Young People's Access to Social Capital in Contemporary Families: A Qualitative Study» tilbake til Colemans opprinnelige konseptualisering av sosial kapital. Her ser de på en-foreldrehusholdninger, foreldres arbeid, antall søsken og forbindelser

mellom foreldre i forskjellige hushold og hvilken betydning dette har for hva slags sosiale kapital som er tilgjengelig for ungdommer i alderen 13 til 17 år.

Seaman og Sweeting konkluderer at aleneforeldrefamilier finner kompensierende kontakter i utvidet nettverk, blant slekt og venner. Besteforeldre kan være en ressurs, men denne kan være tvetydig hvis det er store verdiforskjeller mellom foreldre og besteforeldre.

Søsken representerer oftere ressurser enn at de reduserer foreldrenes oppmerksomhet, eller fører til negativ påvirkning. De bidrar til utvikling av sosial kapital både som rollemodeller og som reserveforeldre. Også søskens venner kan være positive ressurser og bidra til at det dannes relasjoner til andre. For foreldrene er kjennskap til barnas venner av stor betydning for å følge dem opp og forebygge kriminalitet og annen problematferd.

Colemans syn på at arbeid utenfor hjemmet for begge foreldre minsker barns og unges tilgang til sosial kapital, blir også utfordret. Studien viser hvordan mødrenes arbeid bidro til å gi familien en trygg økonomisk basis, og dermed dempe stresset på alle familiemedlemmer. I tillegg ga tilgang til mer økonomisk kapital muligheter for å gjøre flere ting sammen med barna og dermed øke deres humane og emosjonelle kapital. Økonomiske vansker som ofte er til stede i aleneforeldrefamilier synes å være den største hindringen for denne gruppa i å utvikle sosial kapital.

Seaman og Sweeting konkluderer med at moderne familieformer ikke fører til reduksjon i sosial kapital, da de har andre støtteformer som ikke er identifisert av Coleman.

Materielle forhold synes å ha større betydning for reduksjon av sosial kapital enn familieform. Dessuten kan ungdom representere ressurser i utvikling av sosial kapital på lokalsamfunnsnivå.

Gillies og Lucey (2006) har studert hvordan søsken genererer viktige sosiale ressurser for hverandre både i og utenfor familien. I denne kvalitative studien finner de at bånd mellom søsken representerer støtte, beskyttelse, ansvar og samvær. Konflikter blir sett som en side av søskenskap, men som tones ned hvis søsknene står overfor en felles utfordring. Søsken gir omsorg og bidrar til kontroll, samtidig som de kan bidra til å utvide nettverkene og skape broer for hverandre. Forskerne konkluderer med at søsken bidrar til å øke familiens sosiale kapital, ved at flere ressurser blir tilgjengelig for de unge og deres foreldre.

### *Foreldrestøtte*

Gillies og Lucey er knyttet til forskergruppa «Families & Social Capital» ved London South Bank University. Dette miljøet har gitt verdifulle bidrag til utviklingen av sosial kapitalbegrepet ved å bygge inn variasjoner i blant annet familieformer, kjønn, etnisitet og klasse. Dermed utfordres de tradisjonelle teoriene om sosial kapital. Et eksempel på dette er rapporten «Resources in Parenting: Access to Capitals». Her tar Edwards og Gillies (2005) utgangspunkt i gjeldende sosialpolitikk i Storbritannia, der fokus er endret fra «bekymring for materiell fattigdom til fokus på moralsk «fattigdom» og kulturell patologi» (ibid). Bak dette ligger en idé om at familiers uformelle støttesystem, og med det deres sosiale kapital, forvitrer og at de derfor trenger et profesjonelt støtteapparat. Støtte til foreldre skal gis som råd og instruksjon fra eksperter, heller enn gjennom intime relasjoner. Tanken er at ved å forbedre foreldreferdigheter, vil dette ha positive helse- og utdanningsmessige konsekvenser for barna på lengre sikt. Kritikken mot denne politikken gjentas og spisses av Gillies i 2008, der hun finner at foreldrepraksis og verdier har sitt grunnlag i sosiale og økonomiske realiteter, ikke i moralsk brist og svake foreldreferdigheter (Gillies 2008).

I sin studie ser Edwards og Gillies (2005) på hva som er foreldrenes normative forståelse av foreldrestøtte, og hvordan de forstår, vurderer og benytter sosial- og andre former for kapital som del av sin foreldrepraksis. De undersøker også om foreldrene relaterer denne forståelsen til de ressursene, eller kapitalen, som er tilgjengelig for dem i deres daglige foreldrepraksis, og til sosiale forskjeller.

Forskerne finner ingen bekymring hos foreldrene for reduksjon i den uformelle støtten de har tilgang til, og heller ingen usikkerhet på *hvem* foreldrene har å støtte seg til. Familie og venner er viktige støttepersoner, og familien er viktigst. Råd og veiledning fra profesjonelle blir ikke sett som et normativt behov, annet enn i tilknytning til spesielle langtidsarenaer som helsevesen og skole. Det synes imidlertid å være både kjønns- og klasseforskjeller på dette området. Det er primært kvinner som ivaretar og utvikler disse kontaktene. Middelklasseforeldre synes noe mer positive til å ta imot profesjonelle veiledningstilbud. En forklaring på dette kan være at de har «profesjonelle» i eget nettverk, og snakker det samme språket.

Arbeiderklasseforeldrene var knyttet til tette nettverk med familie og venner som ga praktisk hjelp og emosjonell støtte, og som hjalp til med å holde hverdagen gående. Denne typen sosial kapital står for sterke bånd, men kan ikke gi fordeler utover hverdagen.

Middelklasseforeldrene bygget relasjoner som på den ene siden bevarte og bygget opp deres relative sosiale posisjoner, men som på den andre siden nøytraliserte forpliktelser. Den negative siden ved dette er at det som utvikles, blir en instrumentell sosial kapital som synes å inneholde kimen til individualiserte og forpliktelsesløse sosiale strukturer. Disse karakteriserer den mangelmodellen for sosial kapital som underbygger sosialpolitikken i feltet i Storbritannia.

### *Besteforeldres betydning*

Besteforeldre synes foreløpig ikke å ha fått noen stor plass i forskningen om sosial kapital hos barn og unge. Et raskt Google-søk på sosial kapital og besteforeldre ga mange treff, men i de fleste tilfellene var besteforeldre nevnt som bipersoner til de andre temaene som var tatt opp. Det foregår imidlertid interessant forskning om besteforeldre i vårt eget land. Sosiologen Gunhild Hagestad leder en større studie der det kartlegges i hvilken grad og på hvilke måter besteforeldre deltar i barnas nettverk og sosialisering (Hagestad 2006a, 2006b). Selv om ikke sosial kapital er brukt som analytisk redskap, er Hagestads funn enkle å tolke inn i en teoretisk forståelse av sosial kapital. Studien har data fra et stort antall barn, foreldre og besteforeldre. Både oppfatninger om besteforeldrerollen og det praktiske «besteforeldreskap» har vært studert. Det synes som det i Norge er stor enighet om en del sider ved besteforeldrerollen. Både besteforeldre og foreldre mente at besteforeldrene skulle gjøre ting sammen med barnebarna, de skulle være til støtte for barnebarna i kriser og støtte sine voksne barn i deres utøvelse av foreldrerollen. En del mente også at besteforeldrene skulle bidra til økonomisk trygghet for sine barn og deres familier. Ser vi på dette i forhold til sosial kapital, er det tydelig at besteforeldrene oppfattes som en ressurs for både barn og barnebarn, og at denne ressursen forventes å kunne utnyttes regelmessig.

Studien går videre til å se på hva som skjer i praksis. Det er mye samvær mellom besteforeldre og barnebarn, selv om mye av samværet er knyttet til

spesielle begivenheter som feiring av jul eller bursdager. Kjennskap til barnas livsverden og venner varierer, og variasjonene har en klar kjønnsdimensjon. Mormor er den som kjenner barnebarnas verden best, og jentenes liv er bedre kjent enn guttenes. Kunnskapsoverføring er et annet felt der det skjer mye mellom generasjonene. Barnebarn lærer mye av besteforeldrene. Av stor interesse er at denne læringen synes å være gjensidig. Barnebarn lærer bort ting til besteforeldrene som hører til barnas moderne verden, som for eksempel bruk av mobiltelefon, men også spill, leker og nyord på norsk.

Det skjer mye overføring av materielle ressurser fra besteforeldre til barnebarn gjennom penger og gaver. Men det stopper ikke med dette. Besteforeldrene er en viktig kilde til trøst og støtte, og de oppfattes av barnebarna som tilgjengelige og snille. Igjen kommer gjensidigheten fram, ved at mange barn forteller om at de hjelper sine besteforeldre med praktiske ting, men også en stor andel av barna forteller om at de har gitt trøst til besteforeldre.

Ser vi dette inn i et skjema for sosial kapital, viser resultatene hvordan besteforeldre er ressurser både for barn og barnebarn som de både kan trekke på regelmessig og utnytte ved spesielle behov. Når besteforeldre lærer barna ting, blir de også tydelige som overførere av kompetanse. I tillegg representerer de tid og trygghet for barnebarna, og dette kan bidra til at det bygges opp et reservoar av tillit i den yngste generasjonen til at voksne er til å stole på, og at de har noe å bidra med selv inn i en moderne verden. Men det er gjensidigheten i forholdet som gjør dette ekstra spennende. Når barn overfører kunnskap til besteforeldregenerasjonen er dette med å bygge opp begge parters sosiale kapital. Barna skaper et fellesskap mellom generasjonene som er med å bidra til å utvikle felles normer og forståelse. Dette vil øke muligheten for støtte på tvers av generasjoner. I tillegg skaper formidling og samtaler om sentrale sider av livet en kompetanse som barna kan dra nytte av videre i livet. Besteforeldrenes kapital øker som resultat av at de får en dypere forståelse av den verdenen barna lever i, og dette kan tenkes å bidra til en mer åpen holdning til samfunnet rundt. Hagestad viser da også at personer som er besteforeldre er mer orientert og aktive i lokalsamfunnet enn andre eldre som ikke har barn og barnebarn.

### *Familietype*

Den «nye» barndomssosiologien har fått plass i studiene av sosial kapital hos barn og unge, med sin vekt på barn som aktører og agenter for sin egen utvikling, og dermed som skapere av sin egen sosiale kapital. Men det hever seg også kritiske røster i denne diskusjonen. Et interessant bidrag er kommet fra Serbia, der Tomanović (2004) har gjennomført en longitudinell kvalitativ studie av barn i to familietyper, arbeiderklasse og middelklasse. Med utgangspunkt i Bourdieus habitusbegrep finner Tomanović at barns dagligliv er direkte formet av familiens habitus og livsstil, slik den eksternaliseres i bruk av rom, organisering av tid og kulturell smak. Barns kulturelle smak er en refleksjon av familiens livsstil, inkludert kulturelle aktiviteter og preferanser. Det betyr at livsstilen setter grenser for barn som strategiske aktører.

Når barna er i skolealder har foreldre forskjellig forståelse av hva det vil si å investere i dem, og forskjellige praksiser stammer fra disse forståelsene. Arbeiderklassen er orientert mot å investere økonomisk og sosial kapital (definert som sosiale nettverk) for å sikre barna materielt. Fritidsaktiviteter oppfattes ikke som så viktig, men oppfattes som en måte å ha kontroll over barnas tid. Middelklassen legger både materielle og humane ressurser inn som en kontinuerlig investering i barnas kulturelle kapital gjennom varierte aktiviteter. Aktiviteter kan kompensere for en devaluert skole. Disse aktivitetene gir også barna tilgang til sosiale kontakter som sosial kapital utvikles gjennom. Tomanović hovedkonklusjon er at familiens habitus definerer plassering, fordeling og bruk av familieressurser. Den strukturerer dermed barns dagligliv. Familiens habitus aktiverer også forskjellig typer kapital for og av barna, og konstruerer på den måten forskjellige barndomspraksiser.

### *Sammendrag*

Selv om arbeidene som er gjennomgått så langt har sitt primære fokus på familiens sosiale kapital, kommer det tydelig fram at sosial kapital ikke kan studeres i et vakuum, men må ses i relasjon til andre kapitalformer og til samfunnsstrukturer. Dette belyses likevel i varierende grad. Det er imidlertid tydelige forskjeller i amerikanske og europeiske studier av sosial kapital i familien. De amerikanske studiene er i stor grad knyttet opp mot Colemans teorier og operasjonaliseringer av familiestruktur, og har ofte et kvantitativt

forskningsdesign. Når sosial kapital er operasjonalisert som familiestruktur vises det at denne typen sosial kapital har betydning for at barn skal få en god utvikling (Runyan et al. 1998), og gjøre det bra i den amerikanske skolen (Powell og Parcel 1999). Powell og Parcel sammenligner med Storbritannia, der kun det å bo med enslig mor har en viss negativ betydning for skoleresultater. Deres forklaringer er knyttet til at velferdsstaten ivaretar visse funksjoner som kan defineres som sosial kapital. Breiviks (2008) sammenligninger mellom USA og Norge understreker på den annen side at det er en risiko forbundet med å leve i en familie med enslig forsørger, på tvers av samfunnsstrukturer.

I den europeiske forskningen om sosial kapital og familie har man i en rekke studier funnet at familier finner andre støtteformer når familiestrukturen endres. Foreldre har et støtteapparat, og vet hvor de skal hente hjelp i både det nære nettverket og hos profesjonelle hvis det oppfattes som nødvendig (Edwards og Gillies 2005). Besteforeldres støtte øker ved endringer i familien og kan bidra til ressurser for barn og barnebarn. Det skjer imidlertid en gjensidig utveksling mellom generasjonene. Gjennom dette skapes sosial kapital både hos besteforeldrene og barnebarna (Hagestad 2006a og b). Søsken kan også bidra til å øke sosial kapital i en familie (Gillies og Luceys 2006, Seaman og Sweeting 2004), i motsetning til tidligere oppfatninger om søsken som primært negative påvirkningsagenter.

I studier av sosial kapital er morsrollen ofte i fokus. Noen få studier går inn på farsrollen og viser at fedre er viktige bidragsyttere både for finansiell, human og sosial kapital (Amato 1998), men også at barn kan bidra til å skape sosial kapital for sine fedre (Ravanera 2007).

Edwards og Gillies (2005) hevder at sosial kapital i foreldreskap er klart kjønnet ved at kvinnene organiserer og opprettholder denne ressursen. Fedrene har et mer formelt nettverk, mens mødrenes nettverk er nærere og mer uformelt. Som sosial kapital-ressurs kan imidlertid disse funksjonene utfylle hverandre.

### *Sosial kapital hos foreldre, i interaksjon med nærmiljøet og andre kapitalformer*

Studiene jeg presenterte over har primært forholdt seg til det som iblant kalles familie-sosial kapital, men dette dekker bare en del av begrepet. De fleste som arbeider med dette temaområdet bruker et videre begrep, der nærmiljø og samfunnsmessige forhold trekkes inn. Fortsatt er flere forskere opptatt av hvilken effekt familiestrukturen har på forskjellige forhold i barns liv. Kerr og Beaujot (2002) har studert sammenhengen mellom familiestruktur og barns atferdsvansker, emosjonelle og psykiske vansker. Dette er en del av en longitudinell kvantitativ studie som følger et stort antall barn i alderen 4 til 11 år. De finner at både i aleneforeldrefamilier og i stefamilier har barn større vansker enn i to-foreldrefamilier. I aleneforeldrefamiliene har lav inntekt en signifikant effekt. Denne er ikke til stede i to-foreldrefamilie. De konkluderer derfor med at familietype er viktigere enn lav inntekt for utvikling av spesielle vansker hos barn. Forskerne tar en del reservasjoner, ved blant annet å anføre at vansker hos barn som lever i ste- eller aleneforeldrefamilier kan ha sin rot i problemer i barnets opprinnelige familie.

På dette feltet har vi også en interessant nordisk studie. Berntsson et al. (2006) studerer utviklingen av barns helse i de nordiske landene mellom 1984 og 1996, relatert til økonomisk utvikling og sosial kapital. Barns helse er definert som fravær av psykosomatiske plager. Studien dekker et representativt utvalg av barn i alderen 2–17 år, og på begge tidspunkt var det i overkant av 10 000 respondenter. Data ble innhentet ved postsendte spørreskjema. Indikatorer på sosial kapital var foreldres og barns deltakelse i organiserte aktiviteter, foreldres lek med sine barn og fravær av mobbing. På begge tidspunkt ble det funnet en klar statistisk positiv sammenheng mellom helse og sosial kapital, mens økonomien alene ikke hadde betydning. Deres konklusjon er at studien gir sterk støtte til oppfatningen om at sosial kapital er en viktig faktor for barns helse, og at utvikling av sosial kapital vil gi gode helseeffekter.

I denne sammenhengen kan et arbeid av Pinkerton og Dolan (2007) nevnes. Fra sin irske kontekst peker de på at en del ungdom med store vansker oppgis av hjelpeapparatet og overlates til oppbevaring eller straff. For å nå disse ungdommene med effektiv hjelp, har Pinkerton og Dolan utviklet



en modell for utvikling av resiliens hos de unge. Modellen tar utgangspunkt i teorier om sosial støtte og sosial kapital. Forståelsen av sosial kapital som; «iboende ressurser i familiens relasjoner og lokalsamfunnets sosiale organisering som er nyttig for kognitiv eller sosial utvikling hos barn og unge» (Etter Coleman 1990b) danner grunnlag for støtteapparatet rundt de unge. Gjennom å gi emosjonell og praktisk støtte både til ungdommene og familiene deres finner forskerne at ungdommenes mestringsevne øker.

En god relasjon mellom hjem og skole er ansett som svært viktig for at barn skal ha en god utvikling. Parcel og Dufur (2001) trekker inn inntektsforhold når de studerer sammenhengen mellom familiens sosiale kapital, «skole-sosial kapital» og barns sosiale tilpasning. Forskerne peker på betydningen av finansiell kapital som økonomisk base for familien, og human kapital hos foreldrene som ressursbank for barna. Men først og fremst studerer de betydningen av sosial kapital. Det er Colemans begrep som er brukt, med hovedfokus på familie-sosial kapital, definert som bånd mellom foreldre og barn som er nyttige for å fremme barns sosialisering. Her er tid og oppmerksomhet brukt på barna sentralt. Med «skole-sosial kapital» mener forskerne bånd mellom foreldre og skole som fremmer barnas skolerestulter.

Forskerne finner at familiens sosiale kapital er viktigst for barna, sammen med mødrenes og barnas egen humane kapital. Spesielt for minoritetsbarn er det er gunstig hvis foreldre og skole spiller sammen. I tråd med Coleman viser studien at barn fra store familier har større risiko enn andre for å utvikle atferdsproblemer. Dette drøftes imidlertid ikke mot familiens inntekt og utdanningsforhold. Det vises likevel til verdien av visse typer finansiell kapital, ved at høyere inntektsnivå hos mor har en beskyttende effekt. Dette er et interessant funn i lys av Colemans syn på at en omsorgsgiver bør være hjemme. I forhold til «skolekapital» er det vanskelig å gjøre helt klare fortolkninger, da det skjer en del sosial seleksjon i skolevalg i det amerikanske systemet.

Mens de foregående studiene legger vekt på effekten av foreldrenes sosiale kapital i form av familiekjennetegn til forskjell fra andre kapitalformer, går en studie av Chin og Philips (2004) i en annen retning. De studerer sosial reproduksjon og omsorgspraksis gjennom valg av aktivitets-tilbud til barn i sommerferien. Bakgrunnen for studien er tidligere forskning

som viser at middelklassebarn deltar mer i organiserte fritidsaktiviteter enn barn fra lavere klasser, og på den måten får de anledning til å utvikle sin humane og sosiale kapital. Dette har tidligere vært forklart med forskjeller i foreldregruppers valg og verdier, noe Chin og Philips imøtegår. De organiserte sommeraktivitetene anses som viktige for å utvikle både human og sosial kapital hos barn, og forskerne konkluderer med at alle foreldre ønsker at barna skal få utvikle evner og anlegg. Mulighetene til å gjennomføre dette begrenses imidlertid av ressurstilgang, i form av penger, human kapital og kulturell kapital til å vite hva som fungerer best for barnas utvikling. Det kreves også sosial kapital for å skaffe kunnskap om og tilgang til programmer og aktiviteter. Barns egne verdier og temperament, som forskerne kaller barne-kapital, kan influere på barns aktiviteter og i noen tilfeller kompensere for foreldrenes manglende ressurser.

#### *Studier relatert til nærmiljø*

De neste studiene ser på familieindikatorer på sosial kapital i en videre kontekst. I 1996 gjorde Hagan, MacMillian og Wheaton en studie av sosial kapital og langtidseffekten av flytting for barn. Også disse tar utgangspunkt i Colemans begreper, men via mestringssteori knyttes disse sammen med Elders (1974, 1985) «Life Course»-studier. De finner at barn som har flyttet oftere avbryter skolegangen enn andre og ender med generelt lavere utdanningsnivå og yrkesstatus enn personer som ikke har flyttet. Ved flytting taper barna tilgang til sosial kapital knyttet til sitt nærmiljø, og det stilles større krav til foreldrene å kompensere for dette tapet. Den negative effekten av flytting er mest uttalt i familier med ikke-involverte fedre og lite støttende mødre, der disse foreldrenes sosiale kapital ikke kan dekke opp for det tapte.

Zolotor og Runyan (2006) går inn på nærmiljøet når de studerer sosial kapital relatert til familievold og omsorgssvikt. De konstruerer en firepoengs skala for sosial kapital bestående av

- karakteristika ved nabolag
- villighet til å ta personlig ansvar (action)
- to voksne i husholdet
- regelmessig deltakelse i gudstjenester

Forskerne finner at med hvert poeng for sosial kapital, svekkes sjansen for vold og omsorgssvikt med 30 prosent. Et uventet funn er at sosial kapital ikke er relatert til hard fysisk straff. Dette mener forskerne kan ha sammenheng med at fysisk avstraffelse av barn er juridisk tillatt i USA. Det er også uventet at de finner høyere forekomst av omsorgssvikt hos personer med høy religiøs aktivitet. Nærmere analyser viser at dette bare gjelder for mottakere av sosialhjelp, og kan derfor knyttes til fattigdom. Forskerne konkluderer med at sosial kapital er et viktig begrep for å vurdere betydningen av sosiale omgivelser for barns velferd.

Et annet perspektiv bringes inn av Ferguson (2004) når hun forsøker å måle sosial kapital knyttet til barns gatarbeid i Mexico. Hun påviser at sosial kapital ikke kan måles på samme måte i alle samfunn. Blant annet må familiestrukturen ses i forhold til sin kulturelle relevans. Mens kjernefamilien er enhet i nordamerikanske studier fungerer ikke dette i et samfunn der storfamilien er den vanlige familieformen. Dette endrer andre indikatorer som voksnes samvær og oppfølging av barna, og distinksjonen mellom den nære og den utvidete familien. Hennes konklusjon er at et sosialt fenomen ikke bare kan studeres på individnivå, den sosiale konteksten må trekkes inn.

### *Sammendrag*

Studiene i dette avsnittet har fortsatt familiens sosiale kapital som hovedfokus, men her tydeliggjøres hvordan sosial kapital må ses i relasjon til andre kapitalformer. Vi ser også hvordan forskningen kommer til forskjellige konklusjoner om forholdet mellom økonomisk og sosial kapital. Familiestruktur som sosial kapital blir funnet viktigere enn økonomisk kapital for å forebygge utvikling av spesielle vansker hos barn (Kerr og Beaujou 2002), og for å fremme helse hos barn og unge (Berntsson et al. 2006). Hos Chin og Philips (2004) kommer det imidlertid fram at mangelen på økonomisk kapital kan begrense mulighetene for å utvikle sosial kapital både for foreldre og barn. Så kan det innvendes at dette er totalt forskjellige studier, og at det derfor ikke er mulig å gjøre sammenligninger. Det er likevel av interesse å stille spørsmål ved hva en svak økonomi gjør med muligheten til å utvikle sosial kapital, særlig «bridging» og «linking» sosial kapital, med tanke på hvordan disse prosessene skjer for barn og unge.

Flere studier viser hvor viktig det er å se sosial kapital i relasjon til miljøet barnet lever i (Hagan m.fl. 1996, Zolotor og Runyan 2006, Ferguson 2004). Interessant i denne sammenhengen er Fergusons (2004) studie barns gatearbeid i Mexico. Sett med «vestlige» øyne kan en hevde at det er mangel på sosial kapital i disse barnas miljø. Ved å hente opp andre dimensjoner enn de individuelle, finner hun likevel mye sosial kapital knyttet til storfamiliestrukturen, og påviser hvor viktig det er å trekke inn den sosiale konteksten i denne type studier.

Pinkerton og Dolan (2007) presenterer en modell for å utvikle mestringssevne hos unge med omfattende psykososiale vansker. Denne modellen satser på å utvikle og utnytte ressurser både i familie og nærmiljø, for å utvikle resiliens hos de unge. Her er det nærliggende å se dette som en parallell til MST (multisystemisk terapi) som er et stort satsingsområde i vårt land.

### *Barn, ungdom og sosial kapital*

Som inngang til tema barn og ungdom vender jeg tilbake til Virginia Morrow, fordi hun så tydelig har utfordret de konvensjonelle oppfatningene av sosial kapital, kritisert det manglende barneperspektivet og fraværet av barns eget aktørskap. Til tross for at det har vært forsket mye på barn innen forskjellige disipliner hevdet Morrow i 2001 at

- little is known about children's social networks, their view of their neighbourhoods, their levels of trust and community identity, and the implications of these for quality of life or well-being.

Morrows (2001, 2006) prosjekt er å utforske Putnams sosiale kapital i relasjon til barn og unges helse og velferd. Dette gjør hun gjennom en kvalitativ studie av barn og unge ved to skoler i en forstad til London. Putnams kapitalbegrep blir operasjonalisert i fire temagrupper:

- sosiale nettverk
- lokal identitet
- institusjoner og fasiliteter i nærmiljøet
- fritid og samfunnsengasjement

Morrow finner at de unges viktigste nettverk besto av familie og venner, og disse nettverkene hadde avgjørende betydning for opplevelse av tilhørighet og velvære. Tilhørighet var knyttet til personer, ikke primært til steder. I disse forholdene var det forskjeller knytta til kjønn, etnisitet og alder. De unge var lite med i organisert aktivitet, verken i fritid eller på skolen. De opplevde liten mulighet for innflytelse, og da var det lite som ansportet dem til å engasjere seg i demokratiske prosesser. Det fantes mange hindringer knyttet til uformelt samvær med venner. Trafikken hindret muligheter for lek ute, det var vansker med transport for å nå venner eller aktiviteter, og på de lokale møtestedene opplevde de unge at de var uønsket av den voksne befolkningen. Morrow finner imidlertid at barn og unge er agenter for sin egen utvikling av sosial kapital.

Det er neppe disse resultatene i seg selv som gjør at Morrow har fått så stor innflytelse på forskningen om sosial kapital blant barn og unge. Gjennom analysearbeidet ble det imidlertid tydelig at disse barna og ungdommene manglet sosial kapital i Putnams versjon. Hans teorier ga ikke tilstrekkelig redskaper til å forstå prosessene bak verken mangelen på eller utvikling av sosial kapital hos barn og unge. Intervjuene satt Morrow på sporet av subtile inklusjons- og eksklusjonsmekanismer knyttet til vennskap og gruppedannelser. Mekanismene var basert på symboler i form av tilgang til forbruksgjenstander, merkeklær og andre elementer som blir oppfattet å ha betydning og gi status. Her vender Morrow seg til Bourdieu. Morrow påpeker at de unge opplever en rekke praktiske, miljømessige og økonomiske hindringer i hverdagslivet sitt. Disse kan fanges inn av Bourdieus forskjellige kapitalbegrep. I tillegg må hans begrep sociability – evne og disposisjon til å opprettholde og bruke nettverket – bli tatt inn som en del av begrepet sosial kapital hos barn og unge. Aktører må oppleve nettverk som ressurs hvis de skal konstituere sosial kapital. Dessuten må denne kapitalen knyttes til personer eller grupper, ikke geografiske steder. Her settes igjen Bourdieu opp mot Putnam. Putnams begrep er knyttet til egenskaper ved lokalsamfunn, mens Bourdieus sosiale kapital er beskrevet som egenskaper knyttet til individuelle aktører eller grupper. Da blir det også lettere å se effekten av «bonding» og «bridging» sosial kapital. Hvis en ungdom gjennom sin familie er tett knyttet til en bestemt sosial gruppe kan dette være en sterk sosial

kapital her og nå, men hvis denne gruppa mangler forbindelser til andre grupper i samfunnet, kan den unge bli sittende fast i sin posisjon slik at det skjer en reproduksjon av sosiale forskjeller.

Morrow viser også at forskjellige måter å definere og bruke sosial kapital-begrepet på er problematisk. Mens forskere bruker begrepet som et redskap for å utforske verden, tar politiske aktører tak i sosial kapital som en «ting» som kan bygges opp. Dermed er det fare for at mangel på sosial kapital blir et «mangelsyndrom». Hun hevder at dette ofte kan forårsake negative effekter. Isteden er det viktig å bruke sosial kapital som redskap for å utforske prosesser og praksiser som kan integreres i sosial kapital og andre av Bourdieus kapitalformer.

Flere andre studier går i samme retning. I en kvalitativ studie fra New Zealand utforsker Fitzgerald (2002) hvilke subjektive erfaringer og forståelser barn i 11 til 13-årsalderen har av sine sosiale nettverk og hvordan de utnytter disse til egen fordel. Barna viser seg som strategiske sosiale aktører som forhandler både med barn og voksne i sine nære omgivelser, gjennom interaksjon og bestemte kulturelle praksiser, for å få støtte og tilgang til ønskede ressurser. Deres muligheter til å nå fram begrenses likevel av de sosiale systemer barna er en del av. I en irsk studie ser Leonard (2005) på hvordan sosial kapital er fordelt i to forskjellige lokalsamfunn og hvilken tilgang barn har til denne kapitalen gjennom sine foreldre og gjennom lokalsamfunnet. Igjen utfordres Putnam og Coleman på sine begrensede perspektiv på barns egne initiativ. I et eget avsnitt beskriver Leonard hvordan barn gjennom lønnet arbeid både drar nytte av eksisterende sosial kapital, men også bygger opp sin egen sosiale kapital gjennom de forbindelser de får til voksne utenom familien og til jevnaldrende. Det lønna arbeidet blir dessuten en kilde til human kapital. Barna oppnår en praktisk kompetanse som kan være nyttig på linje med formell utdanning. Dessuten kan inntektene barna genererer være med på å gi dem mulighet til å gå videre på skolen. Som flere andre i dette feltet konkluderer Leonard med at barns muligheter hemmes av foreldrenes mangel på human og økonomisk kapital. Leonard drøfter videre hvordan barndom må ses i relasjon til voksne også på dette feltet. Sosial kapital for voksne kan ha en omfattende bytteverdi, både konkret og symbolsk, mens på grunn av

maktforskjeller mellom barn og voksne anses barns egen beholdning av sosial kapital å ha en lokal nytteverdi heller enn bytteverdi.

En interessant studie gjort av Thomson, Henderson og Holland (2003) viser hvordan krefter i lokalsamfunnet, i familien og mellom venner, samspiller i utviklingen av ungdoms sosiale kapital. Dette er en longitudinell kvalitativ studie og den aktuelle artikkelen analyserer historien til tre unge jenter i overgangen til voksenlivet. Jentene vokser opp i et relativt deprivert arbeiderklasseområde, og på første intervju tidspunkt har alle tre ambisjoner om å komme seg fram i samfunnet gjennom å ta høyere utdanning. De videre intervjuene viser hvilke krefter som til dels støtter, men primært hindrer denne bevegelsen for de unge. Den sosiale kapitalen jentene besitter er preget av sterke bånd, til familien, til venner og til lokalsamfunnets normer og verdier. Til tross for ambisjoner og evner virker disse båndene til å holde jentene tilbake, slik at deres muligheter til å nå målene de opprinnelig hadde satt seg gradvis reduseres. Tryggheten i det kjente synes å være en beveggrunn til at foreldre istedenfor å skape broer som fremmer sosial mobilitet for ungdommene, bidrar til å dempe ambisjonene etter hvert som det krever mer av jentene å oppfylle dem. Forholdet til de jevnaldrende virker på samme måte. Det koster for mye å gå på tvers av de kulturelle normene i ungdomsmiljøet, i form av tapte relasjoner. Dersom broer til andre miljøer og personer mangler, skal det derfor mye til å arbeide seg ut av sitt sosiale miljø.

Mens overnevnte studie gir støtte til antakelsen om at sterk «bonding» sosial kapital kan ha en del uheldige sider, viser Holland, Reynolds og Weller (2007) at forholdet mellom «bonding» og «bridging» sosial kapital er mer komplisert, og vevd inn i hverandre. I en kvalitativ studie av ungdom med karibisk bakgrunn finner de at tryggheten ved tilhørighet og bånd til sitt etniske miljø blir sett på som en plattform de kan bygge sosial framgang og mobilitet på.

### *Deltakelse i organiserte aktiviteter*

En måte å bygge broer på for barn og ungdom er ved deltagelse i organiserte aktiviteter. Dworkin, Larson og Hansen (2003) kommer inn på dette i sin studie «Adolescents' Account of Growth Experiences in Youth Activities». Her søker de ungdommenes egne fenomenologiske beskrivelser av egen

endringsprosess. Målet var å finne ut hvilke typer utviklingsmessige endringer som var viktigst for dem i aktivitetene, og få tak i deres egne begrep og språk for disse tingene. Til å studere dette ble fokusgrupper brukt.

Funnene bygger opp om seks tema:

- Exploration and Identity Work
- Development of Initiative
- Emotional Self-Regulation
- Developing Peer Relationships and Knowledge
- Teamwork and Social Skills
- Adult Networks and Social Capital

Selv om studien tar opp utvikling av nettverk mellom jevnaldrende, knyttes ikke dette direkte til sosial kapital. Det er gjennom forholdet til voksne at sosial kapital tematiseres, først ved at ungdommene lærer om samfunnet og hvordan det fungerer, dernest hvilken støtte de unge kan forvente fra ledere og andre samfunnsmedlemmer. Dworkin m.fl. (2003) finner at ungdom oppfatter seg som agenter for egen utvikling. De henter impulser fra egne tanker, men velger også fra det som voksne forsøker å lære dem. Prosessen er noen ganger individuell, andre ganger i samarbeid med kamerater, ledere, noen ganger foreldre. Men det viktige er at ungdommene selv ser seg som agenter i prosessene.

Jarrett, Sullivan og Watkins (2005) viser til Dworkin når de studerer hvordan ungdom bygger relasjoner og utvikler sosial kapital i kontakt med voksne ledere i tre organiserte fritidsprogram. Et var knyttet til landbruket, et til kunst, og et til «samfunnsaksjon». Deltakelse knytter bånd mellom ungdom og voksne og skaper sosial kapital gjennom fire konkrete effekter; informasjon, assistanse, innsikt i den voksne verden og støtte og oppmuntring. Dette er effekter de unge har nytte av både her og nå, og som ressurs for framtida. Forfatterne hevder også at denne typen relasjoner og sosial kapital er samfunnsbyggende i forhold til å skape tillit og engasjement inn i voksenalder.



To studier tar opp effekter av ungdoms deltakelse i religiøse organisasjoner. King (2001) undersøker religiøs og relasjonell innflytelse på ungdoms moralske atferd. Ved å bruke en tredimensjonal modell for sosial kapital viser King hvordan interaksjon, tillit og delt visjon gjør at sosiale bånd knyttet til religiøs deltakelse får innflytelse på moralsk atferd. Sosial kapital-ressurser ble utforsket via foreldre, venner og signifikante voksenkontakter. Sosial kapital-dimensjonene var assosiert med altruisme, empati og frivillige tjenester. Felles holdninger med foreldre, tillit til voksne og interaksjon med venner var de viktigste prediktorer for moralsk atferd. Studien antyder at betydningen av religiøsitet best kan forklares via sosial kapital-variabler heller enn som en direkte effekt.

Med utgangspunkt i gjeldende kunnskap forsøker Smith (2003) å teoretisere hvorfor religion har så positiv effekt i livet til amerikansk ungdom. Smith inndeler effektene i tre grupper, nemlig moralsk holdning, lært kompetanse samt sosiale og organisasjonsmessige bånd. Innen disse gruppene finner han underfunksjoner der sosial kapital inngår. En viktig basis for utvikling av sosial kapital i denne typen organisasjoner, er at medlemskap i religiøse organisasjoner står i kontrast til sterkt alderssegregerte systemer som f.eks. skolen. Barns og unges kontakt med voksne i religiøse organisasjoner kan derfor bygge opp viktige relasjonelle nettverk på tvers av aldersgrenser som de kan utnytte til forskjellige formål. Denne typen positiv kontakt tenkes å fremme atferd og konstruktive valg for livet.

Offer og Schneider (2007) har en annen vinkling når de finner at ungdom som er sosialt engasjert, spesielt i organiserte fritidsaktiviteter, bidrar til å øke sine foreldres sosiale kapital ved å utvikle nettverk mellom foreldrene.

### *Ungdomskultur, vennskap og atferd*

De fleste studier av fritid i relasjon til sosial kapital hos barn og unge viser til nytten av å delta i organiserte, primært voksenledete fritidsaktiviteter. Weller (2006) tar utgangspunkt i at ungdoms alternative aktiviteter sjelden blir verdsatt i et slikt perspektiv. Hun studerer hvordan ungdom gjennom engasjement og aktiviteter utformer sine omgivelser og skaper sosial kapital gjennom dette. Her bruker hun en aksjon for å få til en skateboard-park som illustrasjon. I tillegg utforsker hun alternativ samfunnsforståelse, som hos

mange unge er knyttet til valg av livsstil. Gjennom denne studien setter hun søkelys på bredden i ungdoms sosiale kapital. Leonard (2008) går i samme retning når hun tar i bruk Thorntons begrep «sub-kulturell kapital» (1995, 1996). I og med at sosial kapital-teorien er utviklet primært med voksne i fokus, mener Leonard at det mangler indikatorer på sosial kapital som fanger inn barn og unges virkelighet. Gjennom sub-kulturelle aktiviteter som ofte går på tvers av det voksensamfunnet verdsetter, skaper ungdom sitt eget rom i samfunnet, der de knytter sosiale bånd og utvikler egne kompetanser. Dette fungerer som sosial kapital her og nå, men kan på lengre sikt hindre dem i å lykkes i en videre samfunnsmessig kontekst. Derfor problematiserer Leonard (ibid) velmenende voksne som ved å støtte deler av de unges subkulturelle aktiviteter, på siden av samfunnets tradisjonelle normer, ubevisst bidrar til å opprettholde sosiale nettverk som er basert på eksklusjon fra de dominerende nettverk i samfunnet.

Crosby, Holtgrave, DiClemente, Wingood og Gayle (2003) har gått rett på sosial kapital for å måle hvilken effekt dette har for seksuell risikoatferd blant unge. De har gjort en eksplorerende studie som bruker Putnams (2000/2001) indeks på sosial kapital til å utforske sammenhenger mellom sosial kapital, fattigdom, ulikheter i inntekter og seksuell risikoatferd. Putnams indeks fanger inn hans indikatorer knyttet til vennskap, tillit, organisasjonsmedlemskap og deltakelse i frivillig arbeid. Forskerne finner at verken fattigdom eller inntektsforskjeller hadde signifikant effekt, slik at bare sosial kapital sto igjen som signifikant med hensyn til å forebygge risikoatferd. Sosial kapital var spesielt betydningsfullt for guttene. I sin drøfting og konklusjon legger forskerne primært vekt på «community»-siden av sosial kapital, voksne rollemodeller er nevnt, mens positiv innflytelse fra jevnaldrende ikke er drøftet bortsett fra en setning om gruppedlemskap og deltakelse i organiserte aktiviteter.

Mens Thomson m.fl. (2003) viser hvordan vennekontakt kan fungere som en negativ sosial kapital, tar Crosnoe, Cavanagh og Elder Jr. (2003) et annet utgangspunkt når de setter fokus på vennskap mellom jevnaldrende. Forskerne hevder at de positive sidene av vennekontakt har vært lite vektlagt, spesielt betydningen dette har for positiv tilpasning og hvordan dette varierer i forskjellige sosiale strukturer og institusjonelle kontekster. Ved å se på både

avbrutt skolegang og skoleresultater, finner forskerne at vennskap antakelig er viktigere for å holde seg på skolen enn for de konkrete resultatene. Den potensielt beskyttende rollen vennskap kan ha varierer ikke med etnisitet (race), men derimot med kvaliteten på skolene. Hvite ungdommer anses å ha mer tilgang til instrumentell<sup>4</sup> sosial kapital, slik at venns­kapsrelasjonene supplerer den allerede eksisterende kapitalen. Afrikansk-amerikanske ungdommer har derimot mindre instrumentell kapital, derfor blir vennene deres primære kilde til dette. Dette kan skape problemer i skoler der det er lang avstand mellom voksne og elever, slik at den sosiale kapitalen disse ungdommene bygger opp er mer begrensa enn blant hvite.

Studien konkluderer med at vennskap mellom ungdommer fungerer som sosial kapital, men at verdien er kontekstspesifikk.

### *Sammendrag*

Studiene som behandles i dette avsnittet omhandler sosial kapital hos barn og unge selv, hvordan barn og unge skaper sosial kapital, og hvilken effekt dette har i deres liv. Det synes å gå et skille mellom studier i europeisk<sup>5</sup> og i amerikansk tradisjon. Morrow (2001), Fitzgerald (2002), Leonard (2005, 2008), Thomson m.fl. (2003) og Holland m.fl. (2007) har alle tatt inn et syn på barn og unge som aktive aktører i eget liv, og gjennom dette viser de hvordan sosial kapital kan utvikles av de unge selv. Morrow (2001) er opptatt av inklusjons- og eksklusjonsprosesser mellom jevnaldrende. Disse prosessene virker i forhold til forbruksgjenstander og markører av symbolsk betydning. Her påviser hun hvordan Putnams sosial kapital-begrep kommer til kort for å beskrive slike mekanismer. Isteden trekker hun inn Bourdieu som ved sine forskjellige kapitalformer gir en analytisk ramme som fanger inn eksklusjonsmekanismer, og som gjennom sosiabilitetsbegrepet viser hvordan nettverk må oppleves som en ressurs for å fungere som sosial kapital.

Flere studier viser hvordan sosial kapital kan ha flere sider. Leonard (2008) peker på begrensningene som ligger i at det primært er indikatorer utviklet for å beskrive sosial kapital hos voksne som brukes når barns og

---

<sup>4</sup> Instrumentell sosial kapital kan her forstås som en type kapital som kan brukes bevisst og strategisk for å oppnå spesielle mål.

<sup>5</sup> Fitzgeralds studie fra New Zealand defineres her inn i den europeiske tradisjonen.

unges sosiale kapital skal studeres. Barn og unge har flere aktiviteter som bygger opp sosial kapital enn det voksensamfunnet anerkjenner (Leonard 2006, 2008, Weller 2006). Leonard diskuterer imidlertid hvordan de subkulturelle aktivitetene kan bidra til å opprettholde de unges ekskluderte posisjon i samfunnet. To andre studier diskuterer «bonding» og «bridging» sosial kapital (Putnam 2000) der Thomson et al. (2003) diskuterer hvordan «bonding» sosial kapital er vanskelig å utnytte til sosial mobilitet, da båndene virker til å holde ungdom tilbake og reprodusere deres tradisjonelle sosiale posisjon. Holland m.fl. (2007) finner derimot at for unge med minoritets-etnisk bakgrunn kan båndene representere en plattform for sosial framgang.

Av de amerikanske studiene er det bare Crosnoe m.fl. (2003) som utfordrer den tradisjonelle konseptualiseringen av sosial kapital, når de hevder at de positive sidene av vennekontakt har vært lite vektlagt i forskningen. Her foreligger det også en rekke studier knyttet til deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Oppbygging av sosial kapital hos de unge ses som en effekt av deltakelse, men dette knyttes primært til kontakt med voksne (Dworkin m.fl. 2003, Jarrett m.fl. 2005). Utvikling av sosial kapital kunne med fordel vært drøftet både i forhold til kamerater og sosiale ferdigheter, og i relasjon til andre kapitalformer. Ved ensidig å se på hvilke fordeler de unge kan ha av sin tilknytning til voksne ledere mistes viktige dimensjoner ved sosial kapital. Her åpner imidlertid Offer og Schneider (2007) en ny dimensjon ved å vise at ungdom kan skape sosial kapital for sine foreldre.

Et viktig spørsmål er om disse studiene gir noe samlet bilde av sosial kapital hos barn og unge. Vi ser at selv om voksne fortsatt anses som en viktig kilde til sosial kapital hos barn og unge, er det flere som trekker fram de unges eget aktørskap i forhold til å utvikle sosial kapital. Men det finnes hindringer knyttet til deres sosiale omgivelser, kjønn og etnisitet.

### *Sosial kapital og generasjoner – oppsummerende drøfting*

Til tross for flere utfordringer av det tradisjonelle familiesynet som er representert spesielt i Colemans konseptualiseringer av sosial kapital, synes det å være bred enighet om at foreldrene er barns primære kilde til sosial kapital. Foreldrene er barnets første nettverk, gjennom en tilstrekkelig god omsorg gir de barnet en base for tillit, og de formidler verdier og normer til barnet.

Gradvis fører de barnet ut i samfunnet, utvider nettverket og bygger opp en kontaktflate som på sitt beste virker støttende og skaper praktiske muligheter for det voksende barnet. Dette synes å være grunnlaget for den store mengden studier som beskriver foreldreskapets betydning for barns velferd. Det er imidlertid verd å merke seg at relasjoner mellom voksne ikke er tilstrekkelig til å produsere sosial kapital for barn. Sampson, Morenoff og Earls (1999) påpeker at nytten av slike nettverk er begrenset hvis de ikke også inkluderer foreldre eller slektninger av barnas venner. Gjennom dette knyttes barns og voksnes nettverk sammen og åpner for mange mulige interaksjoner, både i kontakten voksen–barn og barn til barn. I tillegg synes det som foreldre som har del i støttende nettverk også har positive relasjoner til barna sine, noe som igjen kan virke positivt inn på barnets tilpasning både i og utenfor familien (Parke 2004).

For å belyse sosial kapital med utgangspunkt i barn og unge, har det vært nødvendig å vende seg til utenlandske studier. Dette skaper visse problemer, som i det foregående tydelig kommer fram som et skille mellom amerikansk og europeisk forskning. Spesielt innen familiefeltet blir skillelinjene skarpe. Den amerikanske tradisjonen synes trofast til Colemans familiesyn, og det kan være vanskelig å overføre denne forskningen direkte til en norsk kontekst. Når Powell og Parcel (1999) ikke finner de samme effektene av familiestruktur i Storbritannia som de gjorde i USA, er en mulig tolkning at den britiske velferdsstaten veier opp for det som i USA betegnes som tap av sosial kapital. Dersom vi skal trekke dette inn i norsk kontekst, finner vi en enda sterkere velferdsstat som har overtatt store deler av barneomsorgen, som stimulerer kvinner til å gå ut i arbeidslivet, og ved rause ordninger til barnefamilier søker å få opp barnetallet i familiene. Skal vi derfor analysere hvordan foreldre bidrar til å utvikle sosial kapital hos sine barn, må vi ta dette i betraktning.

Edwards og Gillies (2005) viser til at det er mødre som organiserer og opprettholder sosial kapital i en familie. Mødrene får derfor en spesiell betydning, og det kan være lett å slutte seg til Colemans syn på behovet for å ha en voksen hjemme i familien på heltid. Imidlertid kan en moderne omsorgspraksis også bety at det bygges opp sosial kapital hos barn. Mødrenes deltakelse i arbeidslivet kan tolkes som like verdifullt i et sosial kapital-

perspektiv som deltakelse i frivillig arbeid. Det er heller ikke noe enten-eller. Arbeidende foreldre er ikke mindre aktive enn andre i organisasjoner og lag. Flere studier har også pekt på sammenhengen mellom sosial kapital og andre kapitalformer. De fleste arbeidende mødre besitter en human kapital som overfor barna kan konverteres til sosial kapital. Gjennom arbeidslivet bygger foreldre opp nettverk som også barna kan ha nytte av. Det foreligger imidlertid en bekymring for at barn blir skadelidende når begge foreldre arbeider utenfor hjemmet. Andenæs (1993) har vist hvordan foreldre tilrettelegger hverdagen med barnet i fokus, slik at dagen skal gli lettest mulig for hele familien. Barnehagen blir en kilde til utvidelse av nettverket, både til det voksne personalet, men også ved at barna får venner og skaper kontakter som foreldrene i neste omgang kan ha glede av.

Til tross for gode velferdsordninger, er aleneforeldre ofte i en presset situasjon. Mangelen på utdanning og arbeid skaper fattigdom og underskudd på human kapital. Dette virker inn på muligheten til å skape sosial kapital for barna. Derfor er det viktig å sikre aleneforeldre en økonomi som er tilstrekkelig til at foreldrene kan finne overskudd til å ivareta barnas sosiale situasjon. Besteforeldrene kan være en ressurs i disse familiene, men denne ressursen kan være tvetydig hvis det er for store verdimessige holdningsforskjeller mellom foreldre og besteforeldre (Seaman og Sweeting 2004). I Hagestads (2006a og b) studier framstår imidlertid besteforeldre som klare kilder til sosial kapital. Dessuten eksisterer det en gjensidighet i forholdet til barnebarna, som medfører at barnebarna også bidrar til sosial kapitalbygging hos besteforeldrene. I Seaman og Sweetings (2004) og Gillies og Luceys (2006) studie er også forholdet mellom søsken tatt opp. De finner at søsken oftere representerer ekstra ressurser enn det motsatte. Søsken fungerer ofte som reserveforeldre og rollemodeller, og kan gjennom dette bidra til å utvikle sosial kapital hos andre søsken. Gjennom interaksjoner mellom søsken kan barn oppnå bestemte interaksjonsmønstre og sosiale ferdigheter som de kan generalisere til andre situasjoner (Parke 2004). De kan også bidra til å utvide nettverket for andre søsken, via kontakt med deres venner.

Søskens betydning for utvikling av sosial kapital viser hvordan barn selv er aktører i eget og andres liv. Gjennom vennenettverk (Morrow 2001, Crosnoe m.fl. 2003), kontakt med lærere og fritidsledere (Dworkin m.fl..

2003, Smith 2003) bygger barna opp sin egen sosiale kapital. Det er imidlertid flere potensielle hindringer for barn. Deres sosiale kapital kan ha en umiddelbar nytteverdi, ved å bestå av gode og trygge relasjoner og tilknytning til et ivaretagende lokalsamfunn. Likevel kan en slik sosial kapital få negativt fortegn, ved at båndene blir for sterke til å gi barnet mulighet til å bryte ut av den sosiale rammen det er født inn i (Thomson m.fl. 2003). Fra nettverksteorien hentes «styrken i de svake bånd» (Granovetter 1973) som et utgangspunkt for å bygge broer over i andre sosiale felt. Andre hindringer kan ligge i at familien har begrensa økonomisk og human kapital, noe som hemmer muligheten til å bygge opp sosial kapital og konvertere denne til symbolsk kapital. På dette feltet har Bourdieu gitt gode bidrag til å forstå de subtile inklusjons- og eksklusjonsmekanismer barn kan være utsatt for.

En viktig diskusjon handler om i hvor stor grad sosial kapital er viktig for barnet her og nå, eller om betydningen skal måles i framtidig utbytte. Når en tar utgangspunkt i barn som aktive aktører i eget liv, vil deres situasjon her og nå også bli tydeligere. Noen studier peker på langtidseffekter av sosial kapital, og ser på den måten bort fra barnet som barn, men holder fokus på den framtidige voksne. Begge disse sider må være med, men det er ingen tvil om at den sosiale kapitalen et barn kan bygge i barndommen, kan vært nyttig og stake ut en vei for framtida til dette barnet.

Etnisitet og kjønn er dimensjoner i sosial kapital som tidligere var underkommunisert. Morrow (2006) studerer spesielt kjønnsdimensjonen, og finner at sosial kapital på visse områder fungerer forskjellig mellom gutter og jenter, men det gjelder ikke alle forhold. Av de tilgjengelige studiene som har etnisitet som dimensjon, er det mange fra USA. Disse kan vanskelig overføres direkte til norske forhold, og det er lite tilgjengelig forskning om minoritetsbarn og -ungdom og sosial kapital i norsk kontekst. Noen internasjonale studier presenteres i neste kapittel.

## Sosial kapital og lokalsamfunn/nærmiljø

Skal en gi et fullstendig bilde av sosial kapital, må forholdet mellom individ og lokalsamfunn eller nærmiljø belyses som en del av bildet. De kjente teoretikerne på feltet vekter betydningen av familiens rolle versus (lokal)samfunnet ulikt. Putnam har samfunnet som sitt primære utgangs-

punkt for å definere sosial kapital, mens Coleman tilsynelatende legger mest vekt på familien. Det finnes imidlertid en kritikk mot forskning som støtter seg på Colemans definisjon av sosial kapital. Kritikerne hevder at denne forskningen ikke har tatt inn bredden i Colemans begrep. Sampson m.fl. (1999) hevder at fordi Coleman har illustrert sin tenkning ved individuelle narrativer, har han blitt misforstått. Man har ikke fått med seg essensen i hans teorier; at sosial kapital er forankret i sosiale strukturer, ikke i individer. Bourdieu utvider blikket fra samfunnets strukturer til de symbolske relasjoner som bidrar til å opprettholde makt og privilegier, og på den måten reproduseres sosiale forskjeller.

### *Effektstudier*

En gjennomgang av de forskjellige studiene av sosial kapital og lokalsamfunn viser at mange av disse er effektstudier, der effekten av sosial kapital måles i forhold til for eksempel omsorgssvikt, helse og atferdsproblematikk. Flere er også kritiske til begrepet sosial kapital. En representant for kritikerne er Saluja, Kotch og Lee (2003) i artikkelen «Effects of child abuse and neglect – does social capital really matter?» Artikkelen har tre formål:

- skape indeks for sosial kapital og sosial støtte
- utforske om sosial kapital modererer den negative effekten av omsorgssvikt
- utforske om sosial støtte modererer den negative effekten av omsorgssvikt

Forfatterne ser på forskjellige målemetoder for sosial kapital, og spør om de enkelte forskerne egentlig måler det samme. Derfor undersøker forskerne sosial kapital i relasjon til sosial støtte og hevder at disse begrepene blandes. Følgende distinksjon (s. 682) formuleres:

- Sosial støtte er å ha familie eller venner som kan gi materiell hjelp eller emosjonell støtte.
- Sosial kapital er sosial investering i lokalsamfunnet; nabolagsrelasjoner, i hvilken utstrekning folk gjør noe frivillig, deltar i organisasjonsarbeid og er villige til å hjelpe naboer.



Forskerne skiller dessuten mellom sosial kapital som individuell og økologisk variabel, og stiller spørsmål om sosial kapital bare er valid på økologisk nivå, altså at begrepet bare er nyttig til å beskrive samfunn og nabolag.

Forskerne finner at sosial kapital ikke modifierer relasjonen mellom barnemishandling og aggresjon eller depresjon-angst. Sosial støtte har derimot en modererende effekt. Spesielt «instrumentell» støtte mildner effekten av omsorgssvikt på aggressiv atferd hos 6-åringene.

På bakgrunn av dette hevdes det at funnene støtter antakelsen om at støttegrupper og sosiale program som implementeres i lokalsamfunn kan være nyttige for barn som har opplevd overgrep og omsorgssvikt.

Beyers, Bates, Pettit og Dodge (2003) har gjort en studie av lokalsamfunnsstruktur, foreldrepraksis og utvikling av utagerende atferd hos barn i alderen 11–13 år. Indikatorer på sosial kapital i lokalsamfunnet er tilknytning og nettverk mellom voksne og ungdom, og «kollektiv effektivitet», definert som nivå på aktivt engasjement fra nabolagets voksne til å støtte og følge opp barn og unge. Sosial kapital i familien er definert som fysisk tilstedeværelse av voksne og kvaliteten på relasjoner mellom familiedlemmer. Voksenoppfølging (monitoring), det vil si oversikt over hvor ungdommene befinner seg, hvem som er barnas og de unges venner, samt kjennskap til vennenes familie, var eneste foreldrevariabel som korrelerte signifikant med aspekter ved nabolagsstruktur. Nabolagsstrukturen kunne ikke forutsi nivå på utagerende atferd, uavhengig av foreldreoppfølgingen. I denne studien viste det seg å være en viktig kjønnsforskjell i gutters disfavør. Det var også etniske forskjeller, men det er vanskelig å si om dette bunnar i etnisitet eller karakteristika ved boområdene.

Forskernes tolkning av funnene er at nabolagsstrukturen spiller en indirekte rolle i sosialisering ved at den modererer effekten av foreldreoppfølging med hensyn til utagerende atferd. Det er tid uten oppfølging utenfor hjemmet som viser effekt. Et forsøk på å forklare kjønnsforskjellene er at gutter ofte er mer ute i gatene og i det offentlige rom enn jenter, og på den måten unndrar seg en tett oppfølging fra foreldrene. Å bo i depriverte nabolag legger ekstra byrde på foreldre i forhold til å være tilstrekkelig gode foreldre. Bor man i et «godt» lokalsamfunn, kan en «slippe unna med litt dårligere foreldreferdigheter».

Betydningen av kvaliteten ved de nære omgivelsene understrekes også hos Caughy og O'Campo (2006). De finner svakere problemløsningsevne hos barn som vokser opp i fattige nabolag, og dette utjevnes ikke av økonomisk og sosial kapital hos foreldrene. Fitzpatric, Wright, Piko og Lagory (2005) finner imidlertid at sosial kapital har en buffereffekt mot depresjon hos barn som lever i utrygge nærområder. På bakgrunn av sine funn om sammenhengen mellom nabolagsstruktur, sosial kapital og rusproblematikk hos ungdom, anbefaler Winstanley, Steinwachs, Ensminger, Latkin, Stitzer og Olsen (2008) å utvikle sosial kapital hos ungdom gjennom å bygge opp tilbudet av organiserte fritidsaktiviteter.

En utvidelse av foreldreoppfølging kan være grad av uformell kontroll i et nabolag. Dette er et aspekt ved sosial kapital som kommer fram i flere studier. Drukker, Kaplan, Feron og van Os (2003) studerer sammenhengen mellom sosioøkonomiske faktorer, sosial kapital og barns helserelaterte livskvalitet. Dette er en longitudinell studie som skal følge en gruppe 11–12-åringer opp til voksen alder. I den aktuelle artikkelen er følgende problemstillinger belyst:

- om og på hvilken måte er sosioøkonomisk deprivasjon og sosial kapital assosiert?
- hvordan henger disse faktorene sammen med forskjellige dimensjoner i livskvalitet og atferd hos barn i tidlig ungdomstid?

Som mål på sosial kapital tar forskerne utgangspunkt i to skalaer på «kollektiv effektivitet» hentet fra Sampson, Raudenbush og Earls (1997).

- uformell sosial kontroll
- sosialt samhold (cohesion) og tillit

I tillegg ble det lagt inn fem tema som var spesielt relevant for Nederland der studien hadde sitt utgangspunkt. Resultatene viser at nabolag med høy sosioøkonomisk deprivasjon hadde liten grad av uformell sosial kontroll, sosialt samhold og tillit både hos barn og voksne. Dette tyder på sammenheng mellom sosioøkonomisk status for nabolaget og sosial kapital. I denne sammenhengen predikeres dårligere generell helse og velvære (satisfaction status) hos barn. Barns mentale helse og atferd er spesielt knytta til et aspekt ved sosial kapital; nemlig graden av uformell kontroll i nabolaget.

En interessant drøfting gjøres i forhold til medias rolle for å skape felles holdninger i et lokalsamfunn. Forskerne illustrerer sine funn med henvisning til Sampson m.fl.s (1999) funn av sammenheng mellom lite stabilitet i et nabolag og lav sosial kapital. Imidlertid finner ikke Drukker et al. denne sammenhengen når det gjelder uformell sosial kontroll. En mulig forklaring på dette kan være den rollen media, i form av små lokalaviser, kan spille i å knytte nykommere til nabolag og skape felles holdninger. Gjennom dette kan fremmedgjørende tendenser overvinnes og intervensjon legitimeres.

I fortsettelsen av denne studien har Drukker utvidet perspektivet til å utforske forholdet mellom sosioøkonomisk depriverte nabolag, sosial kapital og barns helse i to land og i flere etniske grupper (Drukker, Buka, Kaplan, McKenzie og van Os 2005). Studien tar utgangspunkt i at det er lite kunnskap om hvordan forholdet mellom sosial kapital og helse varierer med sosiokulturelle strukturer både innenfor og på tvers av landegrenser.

Forskerne setter opp fire teoretiske dimensjoner for sosial kapital:

- Kollektiv effektivitet (hovedfokus i denne studien)
- Sosial tillit og gjensidighet
- Deltakelse i frivillige organisasjoner
- Sosial integrasjon til gjensidig nytte

Selv om det var klare korrelasjoner mellom sosioøkonomisk deprivasjon, uformell sosial kontroll, sosialt samhold og tillit i begge byene, finner forskerne store variasjoner i sammenhengen mellom sosiale omgivelser og helseeffekt på tvers av populasjoner og nasjoner. Funnene diskuteres i lys av de forskjellige samfunnsstrukturene og det konkluderes med at det er behov for flere undersøkelser, for å få et bilde av hvordan sosial kapital varierer med forskjellige samfunnsmessige kontekster, og for dermed å kunne definere sosial kapital bedre.

Et annet interessant bidrag som viser betydningen av kontekst, er Caughy, O'Campo, og Muntaner (2003) «When being alone might be better: Neighborhood poverty, social capital and child mental health». Her studeres det hvordan sosial kapital, definert som nabolagstilknytning, virker på barns (3–4 ½ år) atferd. Forskerne definerer to indikatorer på sosial kapital:

- generell opplevelse av nabolaget som å ha felles verdier, det å like og komme over ens med naboene og føle seg hjemme.
- nivå av interaksjon og nærhet med naboer.

Utvalget er rent afrikansk-amerikansk, for å unngå at etnisitet og klasse blandes sammen.

Studien viser at det ikke er entydig at omfattende nabokontakt er helsebringende for barn.

I velstående områder var det høyere forekomst av angst og depresjon hos barn der foreldrene kjente få av naboene, mens det motsatte gjorde seg gjeldende i sosioøkonomisk depriverte nabolag. Der var det å kjenne mange naboer assosiert med barns atferdsproblemer. I de fattige områdene var det færre internaliserte problemer hvis man hadde svak tilknytning til nabolaget. På denne bakgrunn hevder forskerne at det er situasjoner der lavt nivå av sosial kapital virker beskyttende i forhold til visse effekter.

Forskernes tolkning er at i sosioøkonomisk depriverte nabolag vil foreldrenes mestringsstrategier være avgjørende, og en strategi kan være å beskytte barna fra lokalmiljøets negative påvirkning. I mer velstående nabolag kan imidlertid isolasjon fra naboer tyde på større grad av depresjon hos mødrene, noe som igjen står i sammenheng med økte mentale helseproblemer hos barn. Som konklusjon vises det til betydningen av å utforske videre den kontekstuelle siden av sosial kapital.

### *Nabolagseffekter*

De foregående studiene har referanser til Sampsons forskning (Sampson et al. 1997, 1999) knyttet til nabolag og sosial økologi. Med Chicago som kontekst har Sampson, Morenoff og Earls (1999) gjort studien «Beyond Social Capital: Spatial Dynamics of Collective Efficacy for Children». Studien utforsker sosial kapital som variasjoner i kontakt mellom generasjoner, lokal gjensidighet og delte forventninger om uformell sosial kontroll. Studien viser at stabilitet i bomiljøet er viktigere for gjensidighet og kontakt mellom generasjoner enn fattigdom og etnisitet, mens forventninger om uformell kontroll over barna var klart lavere i sosioøkonomisk depriverte områder. I tillegg påvises det at positive sider ved nabolag er betydelig høyere i hvite boområder enn i områder med farget befolkning.

Mens Sampsons studie ser på ulike nabolag innen et bestemt område, studerer Bagnall, Longhurst og Savage (2003) sosial kapital i to ulike områder i det nordvestlige England. Det ene området er et velstående middelklasse-samfunn, det andre et mindre velstående lokalsamfunn. Denne kvalitative studien sammenligner fortellinger om tilhørighet i disse to områdene. I middelklasseområdet bygges sosial kapital gjennom å generere løse sosiale nettverk, basert rundt barn og deres utdanning. Familiene knytter seg til «likesinnede» personer og til utdanningsinstitusjoner som verdsettes høyt som en måte å komme seg fram på. Utøvelse av sosial involvering gjennom barna er en kjønnet praksis, det vil si at betydningen av å være en «god mor» framheves.

I det andre området er folk mindre mobile og har en mer lokal habitus. Den sosiale kapitalen som finnes er av bånd-typen, knyttet til slektskap, bosted og fritid, og denne gjør personene i stand til komme seg gjennom hverdagen. I konklusjonen vises det til Bourdieu (1999): Mangelen på kapital intensiverer følelsen av begrensning, den lenker en til et bestemt sted.

En australsk studie av Farrell, Tayler og Tennent (2004) viser også variasjoner i sosial kapital mellom forskjellige områder. Studien er del av en evaluering av et program for «Early Childhood Education and Care» (ECEC<sup>6</sup>) og fordeling av sosial kapital. Prosjektet bygger på Morrows (2001) syn på sosial kapital og barn som sosiale agenter. Forskerne kommenterer også at målemetoder for sosial kapital ikke inkluderer barns erfaringer. Denne studien er derfor basert på samtaler med barn i alderen fire til åtte år fra to urbane og to rurale skoler.

Sosial kapital er målt langs seks dimensjoner:

- deltakelse i lokalmiljøaktiviteter
- nabokontakt
- familie og vennekontakt
- sosialt initiativ
- følelse av tillit og trygghet
- toleranse for forskjellighet

---

<sup>6</sup> ECEC kan etter beskrivelsen i artikkelen sammenlignes med en kombinasjon av barnehage og SFO.

Disse dimensjonene er kvantitativt analysert, mens et sett åpne spørsmål er kvalitativt analysert for å få tak i barnas egne begrep og kategorier. Studien viser høyere grad av sosial kapital i urbane enn i rurale strøk. Skolen hadde spesiell betydning i rurale strøk, der den iblant var eneste sted for sosialisering utenfor familien. Det vises til trivsel på skolen i alle områder, og forskerne konkluderer med at ECEC har potensiale for å bygge opp sosial kapital for barna, familiene og lokalsamfunnene.

### *Etnisitet*

Etnisitet ligger ofte som et sidetema i studier om sosial kapital. Ofte handler det om at personer med minoritetsbakgrunn (de «fargete») bor i depriverte nabolag og har mindre mulighet for å utvikle sosial kapital enn majoritetsbefolkningen (de hvite), som Sampson et al. (1999) er et eksempel på. Jeg vil her presentere noen studier der etnisitet er hovedtema.

I 1997 skrev Stanton-Salazar artikkelen «A social capital framework for understanding the socialization of racial minority children and youths». Dette er en teoretisk artikkel som diskuterer hvilke muligheter minoritetsbarn har for å lykkes i skolesystemet. Her utfordrer Stanton-Salazar tradisjonell amerikansk psykologi for å ha neglisjert og oversett de sosiale kreftene som gjør at sosialisering for minoriteter er distinkt annerledes enn for europeisk-amerikanske barn og unge med tilknytning til middelklassen. Han viser hvordan skolesystemet er tilpasset en hvit middelklasse. Disse passer inn og har lettere for å dekode systemet, mens arbeiderklassens og minoriteters sosiale kapital og kulturelle ressurser ikke blir lagt merke til eller verdsatt i skolesystemet.

Stanton-Salazar viser hvordan sosial fordeling av muligheter skjer gjennom et konglomerat av forhandlinger og andre teknikker for å håndtere sosiale relasjoner og personligheter. Dette krever spesielle ferdigheter. Prosesser i nettverkskonstruksjon, forhandling og hjelpsøking er ulik på tvers av sosiale klasser og statusgrupper. Middelklassenettverkene gir fordeler i å bevege seg i de komplekse sosiale landskapene som kan fungere som stier til privilegier og makt. Sosiale relasjoner som i utgangspunktet har støttefunksjoner, kan også ha innebygde ekskluderende og symbolsk voldelige sider med rot i makrososiale samfunnsstrukturer. I skolen argumenterer Stanton-

Salazar for at mulighetene til å lykkes med å utvikle støttende relasjoner med det han kaller institusjonelle agenter, systematisk blir undergravd av institusjonelle strukturer som er sterkt fremmedgjørende og ekskluderende. Minoritetsbarn støter på flere barrierer; sosiokulturelle, sosioøkonomiske, lingvistiske og strukturelle. Disse barna må læres til å dekode skolens system. Det må satses på gruppefellesskapet når barna skal lære å engasjere seg i akademiske prosesser, som en motvekt mot skolens individualistiske system. Han mener at løsningen ligger i å utvikle bikulturell nettverksorientering hos minoritetsbarn som er kulturelt demokratisk og ikke assimilatorisk.

Stanton-Salazar bruker sosial kapital til å betegne instrumentelle eller støttende relasjoner med institusjonelle agenter. Verdien av sosial kapital som begrep ligger i at det identifiserer enheter eller lover for sosial struktur som utnyttes av aktører for å oppnå sine interesser.

Hebért, Sun og Kowch (2004) har større tro på skolens muligheter som base for integrasjon. Basert på en review av nyere studier diskuterer de betydningen av sosial kapital for minoritetsungdom. De finner at ungdom handler strategisk og bygger opp nettverk som fungerer støttende i deres situasjon.

I artikkelen «Brown Kids in White Suburbs: Housing Mobility and the Many Faces of Social Capital» gjennomfører Xavier de Souza Briggs (1998) først en litteraturgjennomgang før han presenterer en egen studie. I litteraturgjennomgangen viser han hvordan fargete barn og unge profitterer på å flytte fra fattige bykjerner til utkanter med større hvit befolkning. De får det bedre sosialt, på skolen og i arbeidslivet. De som blir igjen i fattige områder er ofte knyttet til tette nettverk av personer som lever i samme situasjon som de selv og som mangler broer til ressurser utenfor.

Briggs egen studie er gjennomført i en blandet bydel i New York. Han definerer sosial kapital langs to dimensjoner, sosial støtte og sosial innflytelse. Han hevder at folk som flytter ofte blir boende i små enklaver der de ikke blander seg med den hvite befolkningen. Mange mangler en nær venn eller voksen de kan søke støtte hos. Ca. en fjerdedel av barna mangler venner, voksne kontakter eller slektninger som har utdanning og som kan veilede i forhold til utdanning og yrkesliv, eller fungere som brobyggere i slike sammenhenger. Å kjenne en hvit eller en person som er i arbeid øker

sjansene betydelig for å få denne typen hjelp, og Briggs konkluderer derfor med at støtteprogram som inkluderer slike nettverkskontakter vil kunne ha stor betydning.

Broer til innflytelsesrike personer eller organisasjoner pekes ofte på som en mangel for personer med minoritetsbakgrunn. Med utgangspunkt i en bekymring for reproduksjon av sosial og økonomisk urettferdighet mellom generasjoner, spesielt for minoritetsbefolkningen, har Nielsen (2003) gjort en liten kvalitativ studie av tre afrikansk-amerikanske jenter som var henholdsvis ni, tolv og tolv år gamle. Studien er bredt forankret i sosial reproduksjonsteori, med fokus på skolens rolle i å opprettholde sosial og økonomisk ubalanse, og bruker Stanton-Salazars (1997) rammeverk som analytisk redskap. I stedet for å studere generasjonell reproduksjon i lav sosio-økonomisk sammenheng, konsentrerer forskeren seg om mekanismer som kan hjelpe urban minoritetsungdom til å forbedre sin livssituasjon, en prosess hun kaller sosial (ikke-) reproduksjon.

To nøkkelementer i sosial (ikke-)reproduksjon er:

- opplevelse av kontroll over framtida
- utvidet sosialt nettverk, eller sosial kapital

Disse elementene var fokus for undersøkelsen. Først ble de tre jentenes aspirasjoner, voksen sosial kapital, budskap de hører om sin framtid og opplevelse av kontroll over framtida utforsket. Aspirasjonene til alle jentene gikk ut over det deres familier hadde oppnådd. Den sosiale kapitalen de hadde i form av nettverk både innenfor og utenfor familien, inkluderte folk med erfaring og kunnskap om middelklassen utdanningsinstitusjoner, som jentene tok sikte på. Jentene og deres nettverkspersoner trodde at de ville nå målene sine. Denne opplevelsen av kontroll blir reflektert i ethvert budskap jentene hører om framtida si. Med utgangspunkt i konsistensen i disse budskapene, utforsket Nielsen hvilken støtte jentenes sosiale kapital ga for å fremme målene deres. Til en viss grad mottok hver jente flere typer støtte som kan være avgjørende for (ikke-)reproduksjon, men ingen i nettverkene (kilden til sosial kapital) ga alle typene støtte til noen av jentene. Nielsen peker på det bekymringsfulle i at mer spesialisert støtte, som broer til innflytelsesrike personer eller institusjoner var relativt lite tilstedeværende for



alle de tre jentene. Det samme gjaldt tilgang til evaluerende tilbakemelding som kan åpne veier til kunnskap om utdanning og arbeidsmuligheter.

Zhou (1995) finner andre muligheter når han studerer sosial kapital i Chinatown. Han ser tilpasningen hos kinesisk-amerikanske unge som en prosess mellom lokalsamfunn, foreldre og den unge selv. Chinatown gir lokalsamfunnsbasert støtte for immigrantbarn. Fordi både barn og foreldre er involvert i det etniske nettverket, blir det mulig for lokalmiljøet å videreføre normer og fremme høy grad av likhet. Lokalmiljøet blir viktig sosial kapital som gjør ressurser tilgjengelige for barn og foreldre. Dette hjelper barna til å overvinne tilpasningsvansker og dårlige forhold knytta til migrasjonen, som språk, fattigdom og gjenger.

En australsk review-artikkel (Giorgas 2002) tar opp hvordan sosial kapital utnyttes innen forskjellige etniske grupper. Hans utgangspunkt er at etniske grupper overfører tilgjengelige ressurser til et individ gjennom medlemskap i et «samfunn» eller gruppe. Det betyr felles følelser av tilhørighet som gjør grupper i stand til å danne institusjoner eller andre nettverk som medlemmene kan ha tilgang til. Sosial kapital i disse miljøene eksisterer i de sosiale relasjonene mellom foreldre, mellom foreldre og barn og deres relasjoner til lokalsamfunnets institusjoner. Artikkelen gjennomgår noe av litteraturen om etnisk miljødannelse og sosial kapital, spesielt knyttet til seks grupper: Tyskere, nederlendere, ungarere, polakker, italienere og grekere. Giorgas finner at sosial kapital i familien er spesielt viktig for å overvinne mangler på andre former for kapital, selv om denne bare kan bli utnyttet maksimalt når det eksisterer nære relasjoner mellom foreldre og barn. I tillegg er sosial kapital effektiv bare når det finnes en opplevelse av fellesskap og felles mål (sense of collective purpose).

Kollektive kulturer med stor vekt på familien er mer tilbøyelig til å utnytte sosial kapital, f.eks. italienere og grekere, mens kulturer med mer individualistisk fokus, som tyskere og ungarere, oftere vil under-investere i sosial kapital. Den økonomiske framgangen til immigrantene og deres barn er i stor grad influert av deres mulighet til å generere sosial kapital med suksess innad i familien og i miljøet.

## *Sammendrag*

Som i kapittelet foran er det også her sprikende definisjoner og forståelser av sosial kapital.

De presenterte studiene er også svært forskjellige, fra store bredt anlagte kvantitative analyser til små kvalitative studier på individnivå. Det er likevel mulig å antyde noen konklusjoner.

Sampson et al.s studie fra 1999 synes å stå sentralt i forståelsen av hvordan sosial kapital utvikles i forskjellige typer boområder. Det pekes på at stabilitet i nabolaget er helt sentralt for at gjensidig støtte og kontakt på tvers av generasjoner kan utvikle seg. Konsentrert lavinntekt i et område har spesiell betydning for hvilken uformell kontroll som forventes over barna i nabolaget. Flere studier viser til denne typen kontroll som en viktig side ved sosial kapital for barn og unge. Drukker et al. (2003, 2005) har studert dette i både Nederland og USA, men finner at det er helt nødvendig å trekke inn den videre konteksten for å kunne definere og beskrive hvordan sosial kapital fungerer for barn og unge innenfor og mellom forskjellige samfunn. Her gjør Caughy et al. (2003) et interessant funn: Dersom man bor i et fattig og belastet område, kan lav sosial kapital beskytte barna mot å utvikle atferdsvansker. Bor man derimot i et bedre område, vil mangelen på sosial kapital kunne indikere andre vansker som kan virke negativt på barns psykososiale situasjon.

Disse studiene viser at det er en sammenheng mellom sosial kapital og annen type kapital også på lokalsamfunnsnivå. Selv om forholdene i fattige amerikanske nabolag ikke automatisk kan overføres til en norsk kontekst, viser det seg at dersom et område er preget av konsentrert lav inntekt og det er få som eier egne boliger, vil dette kunne virke destabiliserende og problemskapende i miljøet. Den tilgjengelige sosiale kapitalen kan få en negativ verdi som fremmer antisosiale istedenfor positive holdninger og muligheter for barn og unge. Lokalmiljøene trenger imidlertid ikke være preget av destruktivitet for å gi variasjoner i måten sosial kapital fungerer. Både klasseforskjeller, etnisitet og geografiske variasjoner kan ha betydning.

Saluja et al. (2003) hevder at sosial kapital blandes sammen med sosial støtte. De finner at sosial og instrumentell støtte til familien har en modererende effekt på følgene av omsorgssvikt for barn. En slik effekt finner de

ikke knyttet til sosial kapital. De vil derfor reservere sosial kapital-begrepet til å beskrive nabolag og lokalsamfunn.

Den etniske dimensjonen er også viktig i utforskningen av sosial kapital. Her peker studiene i flere retninger, og det kan være vanskelig å skille mellom effekter av etnisitet, sosial klasse og andre konsekvenser av minoritetsstatus. Stanton-Salazar (1997) peker på utdanningssystemets strukturelle segregering av barn og unge utenfor den hvite middelklassen, og skaper et teoretisk rammeverk basert på sosial kapital for en bedre forståelse. Andre er mer optimistiske (Hébert et al. 2004), men Briggs (1998) og Nielsen (2003) finner at det for fargete eller minoritetsetnisk ungdom vil være en fordel å ha broer til (det hvite) majoritetssamfunnet hvis de skal komme oppover på en sosial rangstige. I motsetning til dette er det studier som tyder på at tette relasjoner og overføring av verdier innen egen gruppe må kunne ses som sosial kapital av båndtypen, som synes å fremme tilpasning og støtte over i overganger i livet (Zhou 1995, Giorgas 2002).

## Begrepsdrøftelser og kritikk

I det foregående har jeg primært presentert litteratur basert på forfatterne egen forskning. Det finnes imidlertid også et betydelig omfang av studier av mer teoretisk karakter, der forfatterne tar for seg tilgjengelige studier av sosial kapital og drøfter innhold og betydning av begrepet. Noen setter også sosial kapital i sammenheng med andre forhold som anses å ha betydning for barns liv og utvikling. Et eksempel på dette er Jack og Jordans artikkel «Social Capital and Child Welfare» fra 1999. Artikkelen drøfter hvordan gjeldende politiske prioriteringer i Storbritannia og USA står i kontrast til kunnskapen som finnes om hvordan sosiale problemer skapes av samfunnsmessige strukturer. Sosial kapital i lokalsamfunn, definert som kulturelle ressurser og mellommenneskelige kontakter, forvirrer som resultat av økende sosial og økonomisk ulikhet og sosial eksklusjon. De hevder at oppbygging av sosial kapital vil være mer effektivt for barns velferd enn å satse på formelle strukturer som familieveiledning, barnevern og sosialtjenester.

Jack og Jordan hevder at sosial kapital produseres via spesielle menneskelige interaksjoner, og derfor må de som skal få tilgang til denne kapitalen dele en form for felles livsform. Sosial kapital er et felles gode i

samfunn som genererer, konserverer og utvikler denne kapitalen, og den er fritt tilgjengelig for de som deltar i samfunnets interaksjoner. Sosial kapital blir imidlertid ikke nødvendigvis rettferdig fordelt, hvis en faller utenfor disse interaksjonene. Sosial kapital kan reduseres og ødelegges av utvikling av ulikhet og eksklusjon, da dette fungerer som barrierer mot tillit og samarbeid.

Gjeldende politikk etter markedsliberalistiske ideer har gått bort fra fordelingsprinsipper basert på ideologi om utjevning og universalisme. Jack og Jordan hevder at det heller settes inn tiltak rettet mot deltakelse i arbeidsliv, kvalifisering og ansvarsfølelse. Innen barnevern og omsorg rettes tiltakene mot utvikling og opplæring i foreldreferdigheter. Selv om dette også er en del av sosial kapital, er det ikke tilstrekkelig for å sikre best mulig utvikling av denne kapitalen. Det er en individualistisk tilnærming som heller fører til erosjon av den sosiale kapital som har vært til stede hos medlemmer i relativt like lokalsamfunn. Dette skjer gjennom en prosess av fragmentering og polarisering som kan skape risiko for flere barn. For å motvirke en slik utvikling er det viktig å satse på sosiale støttenettverk og få folk inn som deltakere i organiserte (lokal-) samfunnsmessige systemer. Folk må engasjeres til å skape sine egne liv. Den fragmenterende utviklingen har også konsekvenser for hvordan sosialarbeidere, helsesøstere og lærere jobber innenfor stadig strengere regulerte og begrensede roller som fokuserer på individuelle «mangelmodeller». Disse faggruppene bør heller bidra til å utvikle sosial kapital ved å støtte folks egne bestrebelser for å forbedre sin livskvalitet og engasjere seg lokalt.

Mens Jack og Jordan er positive til begrepet sosial kapital og ser muligheter for å utnytte denne typen kapital til beste for barn, stiller andre seg svært kritiske til om begrepet i det hele tatt har et innhold. Earls og Carlson (2001) knytter sosial kapital-begrepet til sosial økologi og viser hvordan økologibegrepet kan brukes i forskning som inkluderer det sosiale og økologiske miljøet barn vokser opp i når en skal utforske hva dette betyr for deres velferd. Med bakgrunn i litteraturgjennomgang som viser at forskjellige studier av sosial kapital har resultater som går i vidt forskjellige retninger hevder Earls og Carlson at det er forvirring i hvordan begrepet sosial kapital brukes. Begrepet er for vagt og de advarer mot at det kan føre til feiltolkning av sosiale fenomen.

Schaefer-McDaniel (2004) søker mot å bygge opp en teoretisk ramme for sosial kapital hos barn og unge. Etter en gjennomgang av «de tre store» teoretikerne i feltet, kommer hun fram til behov for å skape en kritisk syntese av deres begrep. Hun støtter påstanden at sosial kapital er lite utforsket hos barn/unge og at de studiene som finnes primært fokuserer på eldre ungdom. Studiene henter dessuten i liten grad informasjon fra barna selv. Schaefer-McDaniel kritiserer hvordan definisjonen av sosial kapital preges av at en ser bort fra barnas egne bidrag. En kan ikke vurdere sosial kapital hos barn uten å snakke med dem selv. De unge må anerkjennes som agenter i eget liv. I tillegg kritiserer Schaefer-McDaniel at flere teoretikere utforsker og definerer sosial kapital uten å legge vekt på sosial interaksjon, som hun mener er hjørnesteinen i sosial kapital-teori. Hun peker dessuten på at forskningen har ignorert å studere sosial kapital i velstående områder.

Det introduseres et nytt teoretisk rammeverk for sosial kapital blant ungdom, bygget på tre elementer som må ses i sammenheng med hverandre:

1. Sosiale nettverk/interaksjoner og sosiabilitet
2. Tillit og gjensidighet
3. Opplevelse av tilhørighet/stedstilknytning

Schaefer-McDaniel begrunner dette rammeverket med at barn har sosiale nettverk de kan utnytte og få støtte fra allerede i tidlig skolealder, noe som er kjent fra nettverklitteraturen.

Tilhørighet har fått lite plass i sosial kapital-litteraturen, men dette kan knyttes til medlemskap og innflytelse. Det kan dreie seg om en symbolsk tilknytning, og det er lettere å få venner og knytte seg til andre når en hører til på et sted.

Sosial kapital kan ses både som individuelt og lokalsamfunnsgode. Det kan derfor gi utbytte også på lokalsamfunnsnivå, som f.eks. gjennom trygghet og organisasjonsdeltakelse. I lek og organisasjonsdeltakelse får barna trening i demokratisk deltakelse ved å planlegge og styre omgivelsene sine med liten voksen involvering. Schaefer-McDaniel ser imidlertid organisasjonsdeltakelse som følge av sosial kapital, ikke som element av begrepet.

Wakefield and Poland (2005) drøfter sosial kapital i forhold til helsefremmende arbeid og utvikling av lokalsamfunn. De slutter seg til synet

at sosial kapital som begrep er svakt teoretisk fundert, og ser på sosial kapital i forhold til tre konstruksjoner; den kommunitaristiske representert ved Putnam, den institusjonelle, knyttet til Coleman og den kritiske som framkommer hos Bourdieu. Dette knyttes an til forskjellige tilnærminger til utvikling av lokalsamfunn. I lys av litteraturen trekkes det fram tre hovedtemaer; integrasjon i lokalsamfunnet, publikumsdeltakelse og maktrelasjoner der relevansen til sosial kapital blir diskutert. Forfatterne konkluderer med at sosial kapital ikke kan forstås isolert fra politiske og sosiale strukturer, siden sosiale forbindelser er betinget og strukturert av tilgang til materielle ressurser. Her slutter de seg til Roses bekymring over at visse oppfatninger av å være underpriviligert risikerer å transformere fattigdom til noe som blir sett som resultat av manglende tilhørighet, istedenfor manglende mulighet til å oppnå materielle og kulturelle ressurser (Rose 2000).

## Konklusjon

Jeg innledet kapitlet med å trekke fram Virginia Morrow som en kritiker av hvordan sosial kapital har blitt brukt i forhold til barn og unge. Hennes artikkel fra 1999 har vist seg å ha stor innflytelse i årene som er gått siden. En av Morrows bekymringer er at sosial kapital blir ansett som en egenskap som kan måles, og dette åpner for muligheten til å gjøre manglende sosial kapital til et «mangel-syndrom». Som alternativ hevdet Morrow at sosial kapital er et verktøy til å utforske sosiale prosesser og praksiser, og at dette må settes inn i en kontekstuell ramme der klasse, kjønn og etnisitet inngår. Til tross for Morrows gjennomslag er både definisjoner og anvendelse av begrepet sosial kapital fortsatt sterkt sprikende, og de forskjellige tilnærmingene lever side om side.

Mitt bidrag til denne kunnskapsoversikten er å se på sosial kapital relatert til generasjoner og lokalsamfunn/nærmiljø. Da litteraturen sjelden er klart avgrenset tematisk, har flere av de presenterte studiene dekket flere områder og være til dels overlappende med andre tema. Noen studier måler sosial kapital og ser på hvilken betydning sosial kapital har på vesentlige områder i barns og unges liv, mens andre vurderer begrepets anvendelighet som et verktøy, eller studerer hvordan sosial kapital skapes, genereres og opprettholdes i varierende kontekster. De studiene som legger seg inn i måle-

tradisjonen kan synes å ta begrepet sosial kapital som en gitt enhet når de måler om det er sammenheng mellom tilgang på sosial kapital og forskjellige typer utbytte, men innholdet i begrepet varierer samtidig. Her er det barns psykososiale helse og velferd som måles mot sosial kapital. Sosial kapital operasjonaliseres på varierende måter, men basis ligger i familie og nettverk. Så legges det inn varierende dimensjoner i tillegg, knyttet til tillitsforhold, deltakelse og nærmiljø. En hovedkonklusjon som kan trekkes av disse studiene er at tilgang til sosial kapital er bra for barn, både her og nå, og i forhold til deres framtidige utvikling. Men det er forstyrrelser i bildet. Måten sosial kapital operasjonaliseres på trekker i retning av å framheve tradisjonelle familie- og middelklasseverdier (Runyan et al. 1998, Kerr og Beaujot 2002). Dette blir imidlertid utfordret i flere europeiske studier, der andre familiestrukturer utforskes, og knyttes til velferdsordninger som ivaretar og sikrer familiene praktisk og økonomisk. Powell og Parcel (1999) er inne på dette i sin sammenligning mellom Storbritannia og USA. De konkluderer imidlertid med at familiens sosiale kapital spiller en mindre rolle i et velferdssamfunn. En annen måte å tolke deres resultater på, er at sosial kapital har forskjellige former etter hvilken kontekst den eksisterer innenfor. Dette har Fergusson (2004) påpekt i sin studie fra Mexico og Seaman og Sweeting (2004) i en europeisk kontekst.

Litteraturgjennomgangen avdekker klasseforskjeller i sosial kapital. Flere studier går i retning av å påpeke at i arbeiderklassemiljøer synes den sosiale kapitalen å være av båndtypen (Thomson m.fl. 2003, Bagnall m.fl. 2003), knyttet til slektskap, bosted og fritid. Dette kan fungere svært godt for enkeltpersoner som har sitt sosiale miljø som en beskyttende ramme om livet sitt, men på den annen side vil dette kunne bidra til å holde unge mennesker tilbake og på den måten reprodusere sosiale forskjeller. I middelklassemiljøer er det i større grad broer til flere sjikt i samfunnet og sosial kapital kan få en instrumentell funksjon, som brukes strategisk for å komme seg fram.

Betydningen av å kjenne personer som kan fungere som broer trekkes også fram i tilknytning til etniske minoritetsmiljøer. Flere amerikanske studier er opptatt av hvordan minoritetsungdom trenger kontakt med personer utenom sitt etniske miljø som kan veilede og støtte dem fram i skole-system og samfunn (Stanton-Salazar 1997, de Souza Briggs 1998, Nielsen

2003). Her kan det imidlertid tyde på at dette behovet varierer for forskjellige etniske grupper. Øst-asiatiske minoriteter som kinesere og vietnamesere synes å ha en sterk sosial kapital av båndtypen som knytter dem tett til deres lokalmiljø med klare forventninger og normer. Dette synes både å beskytte de unge og fremme deres suksess i utdanning og arbeidsliv (Zhou 1995, Hébert m.fl. 2004). Det samme finner Giorgas (2002) hos europeere med sterk kollektiv kultur når de er i en immigrantfase.

En måte barn og unge selv kan skaffe seg broer på, er gjennom deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. På disse arenaene er det ofte voksne ledere som de unge kan knytte seg til og ha nytte av (Dworkin m.fl. 2003, Smith 2003, Jarret m.fl. 2005). I disse studiene er det imidlertid primært linjen fra voksen til barn som er påpekt. Betydningen av kontakter med jevnaldrende er stort sett neglisjert. Det å ha et omfattende nettverk med jevnaldrende vil i seg selv være utviklende for barn og unge, samtidig som dette nettverket ofte omfatter vennenes foreldre. På den måten øker barna sin sosiale kapital. Aller mest effektivt er dette hvis foreldrene også knyttes sammen i felles nettverk (Coleman 1988, Sampson m.fl. 1999, Offer og Schneider 2007).

Sosial kapital står i nær sammenheng med andre kapitalformer. Flere studier peker i retning av at foreldrenes humane kapital samvirker med sosial kapital. Jo mer human kapital, jo mer effektivt skapes sosial kapital (Bianchi og Robinson 1997, Egerton 2002, Chin og Philips 2004). Human kapital virker ofte sammen med økonomisk kapital. Det er vanskelig å bygge opp effektiv sosial kapital hvis en er i en underpriviligert økonomisk situasjon. Morrow (1999, 2001) har i sine studier vist hvordan sosial kapital hos barn og unge er tett knyttet til inklusjons- og eksklusjonsmekanismer som virker i miljøet blant jevnaldrende. Her kommer det økonomiske aspektet sterkt inn, med tilgang til klær og forbruksgjenstander som viktige markører for tilhørighet. Dessuten er barns tilgang til transport og egne penger viktig for hva de kan delta i av de aktivitetene som tilbys. Dersom fritidsaktiviteter får en kostnadsramme som ekskluderer store grupper barn vil dette som kilde til sosial kapital bli sterkt begrenset.

Det økonomiske aspektet er også viktig i forhold til bosted. Flere studier viser betydningen av uformell sosial kontroll over barn og unge, og jo



mer problemfylt nabolag, jo vanskeligere blir det å opprettholde en slik kontroll (Sampson m.fl. 1997, Beyers 2003, Drukker m.fl. 2003). Her har Drukker (ibid) imidlertid et interessant innspill, ved å peke på rollen lokale medier kan ha i å skape felles normer og holdninger i et lokalmiljø.

Gir dette så svarene på våre problemstillinger om sosial kapital hos barn og unge i en norsk kontekst? Det fører oss noen skritt lenger, men samtidig avdekkes det at vi har store kunnskapshull. Sosial kapital må studeres i kontekst, og de gjennomgåtte studiene viser tydelig at det er forskjeller mellom amerikansk og europeisk samfunnsstruktur som nedfeller seg i forskningen. På familieområdet blir dette tydelig knyttet til familiestruktur og velferdsordninger. En annen forskjell finner vi mellom kvalitativ og kvantitativ forskning. Der de kvantitative studiene kan vise at det er felles problemer knyttet til familiestrukturer, gir de kvalitative studiene et blikk inn i hvordan enkeltpersoner og familier opplever og strukturerer sin hverdag ut fra den kapitalen som er tilgjengelig.

Noen klare konklusjoner kan likevel trekkes. Det er viktig for oppbygging av barns sosiale kapital at de har foreldre som har et aktivt nettverk, og at dette nettverket også inkluderer barnas venner og deres foreldre. Det synes å være positivt at det eksisterer klare felles normer og at det er kontakt på tvers av generasjonene. Det er imidlertid mye som fortsatt er utforsket på familieområdet (Furstenberg 2005), både innenfor familien, mellom familied medlemmer og i slektskapsrelasjoner. Vi vet for lite om hvordan dette kan variere i forskjellige familiestrukturer, og hvilke alternative kilder barn har til sosial kapital dersom familiens nettverk er lite. Hagestad (2006) har gitt viktig kunnskap om besteforeldrenes rolle i vårt samfunn, men det vil være spennende om denne typen studier også kan analyseres i lys av sosial kapital. Et annet viktig trekk ved det norske samfunnet er at det er vanlig at begge foreldre er i arbeid og mye av omsorgsarbeidet for de yngste barna er derfor overlatt til barnehage og skolefritidsordningen. En hypotese er at i vårt land bygges sosial kapital ved at begge foreldre er i arbeid, og barn kan være med å utvikle sosial kapital for sine foreldre gjennom kontakter som skapes i disse institusjonene. Dette bør utforskes videre.

Søskens roller i oppbygging av sosial kapital er lite utforsket også internasjonalt. I den Colemanske tradisjonen har det blitt sett som uheldig at det

er mer enn to søsken i en familie, da foreldrene har begrenset kapasitet til å følge opp det enkelte barn. De studiene som er orientert mot søsken viser et annet bilde ved å se søsken som ressurser, både for hvordan eldre søsken kan støtte og veilede yngre og at søsken er en kilde til utvidelse av barns nettverk. Vi vet imidlertid for lite om mekanismene bak dette, og her er det behov for videre forskning.

Stadig flere studier har hatt et perspektiv på barn som aktører i sin egen utvikling. I denne sammenheng er det også vist til hvordan barn selv bygger opp sosial kapital utenom familien. Dette gjelder primært vennenettverk og deltakelse i organiserte aktiviteter. Her er det likevel variasjoner i barns kapital. Noen barn er utadvendte og aktive og kan kompensere for manglende kapital i hjemmet (Chin og Philips 2004), andre er avhengig av andre for å bygge opp sin kapital. På dette feltet trenger vi mer kunnskap. Det vi også vet mindre om er hvordan barn skaper sosial kapital for sine foreldre. De fleste som har barn har antakelig erfaringer fra hvordan barn gjennom sine vennskap også kan utvide foreldrenes nettverk. Dette er en effekt vi kan se ved dugnader i barnehager og fritidsaktiviteter. Vi vet lite om denne effekten primært når de som har høy grad av sosial kapital fra før, eller om det er en kilde til å bygge opp kapital der den synes beskjeden.

Norge er tradisjonelt et homogent samfunn, og selv med en økende innvandrerbefolkning har vi hittil unngått utvikling av ghettolignende bommiljøer med omfattende sosiale problemer. I sammenheng med sosial kapital kan det ses som en fordel at vi har en fritidsarena som omfatter de fleste barn og unge, iallfall i perioder av oppveksten. Som en samlet konklusjon på studiene som omhandler nærmiljø og lokalsamfunn, kan følgende karakteristika settes opp for gode oppvekstmiljøer:

- Blandet befolkning, både etnisk og økonomisk/klassemessig
- Felles verdier og mål for utvikling av nabolaget – gjerne fremmet gjennom lokale media
- Felles holdninger til uformell kontroll med barna
- Tilgang til organisasjoner og aktiviteter
- Møteplasser på tvers av generasjoner

Det er tilgang til organiserte aktiviteter i de aller fleste norske lokalsamfunn. Selv om det finnes mange norske studier av organiserte aktiviteter, er det vanskelig å finne studier som setter dette inn i en ramme av sosial kapital. Dette er et stort og uutforsket område.

Denne litteraturgjennomgangen har vist tydelig at sosial kapital må ses i kontekst, og en del av denne konteksten er de strukturelle forhold rundt menneskers liv. Wakefield and Poland (2004) formulerer seg slik:

- social capital cannot be conceived in isolation from economic and political structures, since social connections are contingent on, and structured by, access to material resources.

De materielle forhold, økonomisk, human og sosial kapital, er vevd inn i hverandre, og på disse feltene mangler vi norske studier. Vi kan, som vist over, si noe isolert om hva som skal til for å bygge opp sosial kapital, men vi har for lite kunnskap om hvilke forhold som hindrer denne oppbyggingen eller hva som bryter sosial kapital ned. Med gode mål på sosial kapital kan vi finne sammenhenger, men på dette området vil spesielt kvalitative studier kunne gi viktige kunnskap ved å bidra til å utforske hvilke mekanismer som virker i dette feltet, og ikke minst kan det gi oss mer presis kunnskap om hva sosial kapital er og hvordan denne kapitalen kan fungere som ressurs for barn og unge.

## Vedlegg og datadokumentasjon til kapittel 2. Sosial kapital og generasjoner

Forfatter	Ar	Region	Definisjon sosial kapital/indikatorer	Antall deltakere	Barns alder	Data / Metode	Hovedproblemtstillinger, hovedspørsmål eller hovedområder som dekkes
Amato	1998	USA	Relasjoner i familie og lokalsamfunn som barn har nytte av for sin kognitive og sosiale utvikling	384	7-19 år	Litteraturstudier Kvantitative analyser	Analyse av det potensielle bidrag fedre og mødre gir til sine barns utvikling, måloppnåelse og velferd Review av "nyere" studier for å vurdere graden av empirisk støtte til eksistensen av fars-effekter Analyse av 12-årig longitudinell studie av foreldre og deres unge voksne barn
Bagnall, Longhurst, og Savage	2003	Storbritannia	Integrasjon i lokalsamfunn og organisasjonsdeltakelse	88 voksne		Kvalitativ studie	Utforsker foreldres deltakelse i frivillige organisasjoner i tilknytning til deres barn, og hvordan dette knyttes til personlig identitet som en måte å vise tilhørighet og sosialt engasjement. Denne typen foreldreskap får forskjellige utslag i forskjellige typer lokalsamfunn.
Berntsson, Kohler og Vuille	2006	Sverige/ Norden	Voksne og barns deltakelse i organiserte gruppeaktiviteter, foreldres lek med barna, fravær av mobbing	10 291 (1984) 10 317 (1996)	2-17	Kvantitativ studie, representativt utvalg fra de nordiske land	Studerer utviklingen av barns helse i Norden og om denne kan knyttes til nedgang i økonomi og sosial kapital i aktuell tidsperiode.
Beyers, Bates, Pettit, og Dodge	2003	USA	Foreldreoppfølging Nabolagsstruktur	440	11-13	Kvantitativ studie Multinivå-analyse	Studerer sammenheng mellom nabolagsstruktur, foreldreprosesser og utvikling av utagerende atferd hos ungdom
Bianchi og Robinson	1997	USA	Fire familiekarakteristika: Foreldrenes utdanningsnivå Mødrenes deltakelse i arbeidslivet En eller to foreldre i husholdet Familiens størrelse.	316 (?)	3 – 11 år	Tidsstudier i form av dagboksnotater, telefonintervjuer med barna i alderen 9-11, barnets foresatte ble intervjuet på vegne av de yngste.	Studerer barns bruk av tid relatert til familietype. Ser på barns tidsbruk i forhold til fire aktiviteter som forventes å ha betydning for deres kognitive og sosiale utvikling: Lesing, eller bli lest for TV-titting Leksearbeid Delta i husarbeid

Breivik	2008	Norge	Bruker ikke sosial kapital som analytisk begrep	4382	11-15 år	Dr.avhandling Kvantitative analyser	Studerer risiko for atferds- og tilpassingsvansker hos barn som har opplevd foreldrenes skilsmisse. Ser dette i forhold til forskjellige familiestrukturer etter skilsmissen. Sammenligning med USA.
Briggs	1998	USA	Tilgjengelige ressurser gjennom relasjoner i skole, jobb, bosted osv. Deltakelse i samfunnet			Kvantitative analyser	
Caughy, O'Campo og Muntaner,	2003	USA	Normer knyttet til tillit og gjensidighet Engasjement for lokalmiljøet	200	Familier med barn i alderen 3 – 4 ½ år	Foreldreintervjuer Vurdering av barnet Kvantitative analyser	Studerer forholdet mellom tilknytning til lokalmiljøet og atferdsproblemer hos førskolebarn
Caughy og O'Campo	2006	USA	Normer, sosialt nettverk og relasjoner mellom voksne og barn (familie-sosial kapital) Sosial tilknytning og uformell sosial kontroll (nabolags-sosial kapital)	200	Familier med barn i alderen 3 – 4 ½ år	Foreldreintervjuer Vurdering av barnet Kvantitative analyser	Studerer om forskjeller i kognitiv fungering hos afrikansk-amerikanske førskolebarn kan forklares ved forskjeller i nabolags- og/eller familie-sosial kapital
Chin og Phillips	2004	USA	Foreldreressurser som kan gi fordeler til barna	32 case 90 kontr.	5. klasse	Kvalitativ studie Feltarbeid og intervjuer	Studerer hvordan foreldre med forskjellig etnisk og klassebakgrunn tilrettelegger tilsyn og aktiviteter for barna gjennom sommerferien
Crosby, Holtgrave, DiClemente, Wingood, og Gayle,	2003	USA	Tillit, gjensidighet og samarbeid i nettverk, støttende interaksjon innen familie og nærmiljø	15 349	High school – elever	Survey Kvantitative analyser	Studerer hvordan sosial kapital, fattigdom og ulikhet i inntekt er relatert til ungdoms seksuelle risikoførførelse og beskyttende atferd
Crosnoe, Cavanagh, og Elder	2003	USA	Ressurser som man får tilgang til gjennom relasjonelle forbindelser	9 223	High School – elever	Kvantitativ studie Data fra The National Longitudinal Study of Adolescent Health	Fokus på to sider av vennskap blant ungdom; venners betydning for positiv tilpassing og hvordan dette varierer i forskjellige sosiale og institusjonelle kontekster

Drukker, Kaplan, Feron, og van Os	2003	Nederland	Kvaliteter ved nabolag "Kollektiv effektivitet": - uformell sosial kontroll - Sosial "cohesion" og tillit	563 barn 576 foreldre	11 - 12 år	Kvantitativ studie Registerdata Spørreskjema	a. Utforske om og på hvilken måte sosioøkonomisk deprivasjon og sosial kapital var assosiert b. Studere forholdet mellom sosioøkonomiske faktorer og sosial kapital på den ene siden og forskjellige dimensjoner av livskvalitet og atferd hos barn i en begynnende ungdomstid
Drukker, Buka, Kaplan, McKenzie, og van Os	2005	Nederland og USA	Fire teoretiske hovedpunkt: Kollektiv effektivitet (hovedvekt i studien) Sosial tillit og gjensidighet Deltakelse i frivillige organisasjoner Sosial integrasjon til felles nytte	533 Maastricht 801 Chicago	11-12 år	Kvantitativ studie Data fra The Maastricht Quality of Life study (MQoL) og The Project on Human Development in Chicago Neighborhoods (PHDCN)	Utforsker forholdet mellom sosioøkonomisk deprivasjon i nabolag, sosial kapital og barns helse i to land og blant flere etniske grupper
Dworkin, Larson og Hansen	2003	USA	Kunnskap om samfunn/organisasjoner og hvordan de fungerer Støtte fra ledere og organisasjonsmedlemmer	55	14-18 år	Kvalitativ studie Fokusgrupper	Studerer utviklingsprosesser hos ungdom som følge av deres deltakelse i organiserte aktiviteter
Earls og Carlson	2001	USA	Gjennomgår kritisk forskjellige definisjoner av sosial kapital. Bruker heller begrepet sosial økologi som viser til et nettverk av familie, skole, nabolag og lokal-samfunn som barn vokser opp i			Teoretisk artikkel	Utforsker teoretiske og metodologiske implikasjoner ved begrepet sosialøkonomi i relasjon til barns helse og velvære
Edwards	2004	Storbritannia	Diskuterer begrepet sosial kapital			Teoretisk artikkel	Utforsker plassering og forståelse av familie i sosial kapital-teori i et feministisk perspektiv
Edwards og Gillies	2005	Storbritannia	Utgangspunkt i Colemans definisjon av sosial kapital. Inndelte informantene i tre grupper etter nivå på sosial kapital	Survey: 1112 Dybde-intervjuer: 27 hushold	Foreldre med barn i alderen 8-12 år	Survey og dybdeintervjuer	Studerer hvilke ressurser som er tilgjengelige for foreldre i dagliglivet.

Egerton	2002	Storbritannia	Sivilt engasjement Deltakelse i organisert aktivitet	Ca. 1500	16-17 år	Data fra British Household Panel Study (1992-1999)	Ser på forholdet mellom barns deltakelse i organiserte aktiviteter og begge foreldres klassetilhørighet, utdanning og organisasjonsdeltakelse
Farrell, Taylor og Tennent	2004	Australia	Sosiale relasjoner og nettverk basert på tillit og gjensidighet Individuell atferd på mikrososialt nivå og strukturelle faktorer på makrososialt nivå inkluderes	138	4-8 år	Uformelle samtaler med barn ved fire (før-) skoler. Samtaler gjennomført med både forsker og lærer. Kvantitative og kvalitative analyser	Utforsker barns sosiale kapital og hvordan denne utvikles i førskole og tidlig skolegang
Ferguson	2004	USA/Mexico	Relasjoner mellom foreldre og barn Familiers relasjoner og interaksjon med lokalsamfunnet	204 familier	6-16 år	Cross-sectional survey-design Kvantitative analyser	Studert hvordan indikatorer på sosial kapital formes av kulturen den oppstår i. Dette undersøkes gjennom å studere barn som jobber på gata i Mexico
Fitzgerald	2002	New Zealand	Sosial kapital som kulturelt basert prosess Jfr. Bourdieu		11-13 år	Kvalitativ studie	Studert barns egen utvikling av sosial kapital. Legger vekt på barnas egne erfaringer og forståelser av sine sosiale nettverk, og hvilken nytte de har av sine sosiale forbindelser
Fitzpatrick, Wright, Piko, og Lagory	2005	USA	Sosiale bånd og nettverk knyttet til hjem, nærmiljø og skole	1538	10-18	Spørreskjema Kvantitative analyser	Sammenheng mellom oppvekst i truende nærmiljø og depressive symptomer
Furstenberg	1998	USA	Bredt sosial kapital begrep basert på Coleman og Putnam			Teoretisk artikkel. Kommentar til Amato, se over	Sosial kapital-begrepet er bredt og kan ikke bare defineres ut fra foreldres samarbeid Fedres bidrag er ikke tilstrekkelig belyst, men mødre er de viktigste bidragsytere til sosial kapital i familien
Furstenberg	2005	USA	The stock of social goodwill created through shared social norms and a sense of common membership from which individuals may draw in their effort to achieve collective or personal objectives. By membership or			Teoretisk artikkel	Gjennomgang av hvordan familier genererer og distribuerer sosial kapital. Peker på kunnskapshull og behovet for definisjoner som ikke blander sosial kapital med konsekvenser av tilgang til dette

Gillies	2008	Storbritannia	affiliation, actors (in this case members of a family or kinship system) may derive benefits through sharing objectives, sponsorship, connections, and support from others inside and outside the family. Bourdieu's kapitalbegreper	1. 5 mødre 2 a. Foreldre 2 b 25 mødre 11 fedre	8-11	Dybdeintervjuer  Survey  Kvalitative intervjuer	Diskuterer at foreldreverdier og praksis er grunnlagt i sosiale og økonomiske realiteter, i kontrast til britisk familiepoltikk der fokus er forskjøvet fra fordelingsproblematikk til foreldreferdigheter.
Gillies og Lucey	2006	Storbritannia	Coleman og Bourdieus kapitalbegreper Sosial kapital som analytisk begrep, ikke forklarende teori	44 barn fra 16 søskenflokker	5-22	Kvalitative intervjuer	Utforsker søsken som ressurs i og utenfor familien
Giorgas	2002	Australia				Review-artikkel	Litteraturstudie av sosial kapital i forskjellige etniske grupper
Hagan, MacMillian og Wheaton,	1996	Canada	Coleman-relatert. Betydning av foreldres involvering i barns liv. Elders "life course"-perspektiv	492	Secondary school 1976	Del av longitudinell studie, start 1976. Artikkelen er basert på telefonintervjuer i 1989	Studerer hvordan foreldre og andre støttepersoner kan bidra til å minske tapet av sosial kapital som flytting kan medføre
Hagestad	2006 a og b	Norge	Bruker ikke sosial kapital som begrep	959 voksne 270 barn	10-12 år	Spørreskjema til foreldre Intervjuer med barn	Kartlegger i hvilken grad og på hvilke måter besteforeldre deltar i barns nettverk og sosialisering
Hébert, Sun og Kowch E	2004	Canada	Tre hovedtema: Sosial kapital som ressurs, som mål-orientering og som sosial kontroll			Review-artikkel	Studerer betydningen sosial kapital har for utbytte av utdanning for minoritetsungdom. Viser hvordan ungdom danner, utvikler og bruker sosial kapital
Holland, Reynolds og Weller	2007	Storbritannia	Verdier og ressurser personer har tilgang til		11-30	Baserer seg på tre studier, med både kvalitative og kvantitative data	Utforsker barn og unges eget aktørskap til å utvikle og bruke sosial kapital til å konstruere identitet og som støtte i overgangsfaser



Jack og Jordan	1999	Storbritannia	Social capital consists of cultural practices, norms, networks, links, know-how and tradition, through which people conduct informal interactions of all kinds				Teoretisk artikkel med review	Ser på sosial kapital i relasjon til barns velferd. Hevder at det er viktig å bygge opp sosial kapital i fattige lokalsamfunn
Jarrett, Sullivan og Watkins	2005	USA	Sosial kapital forstått som sosiale relasjoner som medfører overføring av sosiale ressurser og gir fordeler	34	Ungdom		Kvalitativ studie	Studerer hvordan sosial kapital overføres fra voksne til ungdom gjennom deltakelse i organiserte ungdomsprogram
Kerr og Beaujot	2002	Canada	Sosial kapital basert på familiestruktur	14 007	4-11 år		Studie basert på data fra Canadas first longitudinal survey on children and youth	Studerer hvilken betydning familietype har for barns utvikling
King	2001	USA	Sosial interaksjon, tillit og delte visjoner		High school		Survey Cross-sectional design	Utvikler og utprøver en modell basert på sosial kapital for å undersøke religiøs og relasjonell innflytelse på moralsk atferd hos ungdom
Leonard	2005	Nord-Irland (Prosjekt A) Irland (Prosjekt B)	Sosial kapital som individuell og kollektiv ressurs som kan utnyttelstil å få tilgang til økonomisk og human kapital.	Prosjekt A Voksne fra 150 hushold 120 barn Prosjekt B 30 hushold 11 barn	14 - 16 år		Kvalitative intervjuer	Utforsker hvordan barn selv utvikler og utnytter sosial kapital. Diskuterer begrensningen i hvordan Putnam, Coleman og Bourdieu behandler barn og barndom i sine konseptualiseringer av sosial kapital
Leonard	2008	Nord-Irland	Putnams indikatorer med vekt på lokalsamfunn	920	16 år		Spørreskjema Kvantitative analyser Data fra NIYLTs -Northern Ireland Young Life and Times Study	Utforsker sosial kapital-nettverk i unges liv. Trekker inn begrepet sub-kulturell sosial kapital som forutsetning for å forstå sosial kapital hos ungdom.

Morrow	1999, 2001, 2006	Storbritannia	Sosial kapital basert på fire indikatorer: - sosiale nettverk - lokal identitet - institusjoner og fasiliteter i nærmiljøet - engasjement og organisasjonsdeltakelse	101	12 – 13 år 14 – 15 år	Kvalitative metoder Strukturerte metoder: Skriftlige svar på åpne spørsmål Visuelle metoder: Foto av sine viktigste steder, med forklaringer	Utforsker hvordan sosial kapitalbegrepet relaterer seg til barn og ungdoms sosiale liv, og hvilke implikasjoner dette har for deres velvære og helse. Drøfter begrepet ut fra "de tre store", men faller ned på Bourdieus teorier knyttet til privilegier og makt, samt sosiabilitet
Nielsen	2003	USA	Sosial kapital som utvidet sosialt nettverk	3 jenter	9, 12 og 12 år	Kvalitative intervjuer	Utforsker reproduksjon av sosial og økonomisk urettferdighet på tvers av generasjoner og hvordan dette problemet er spesielt akutt for minoriteter
Offer og Schneider	2007	USA	Sosial kapital som kontakt på tvers av generasjoner Sosial støtte	321 familier	11-19 år	Kvantitativ studie Basert på "the 500 family study"	Studerer hvordan barn/unge bidrar til familiens sosiale kapital.
Parcel og Dufur	2001	USA	resources that inhere in the relationships between and among actors and that facilitate a social outcome. Fokus på familie-sosial kapital	1833	1. – 8. skoleår	Data fra National Longitudinal Survey of Youth (NLSY79) via Center for Human Resource Research (CHRR, 1996)	Studerer skolen som familiens sosiale kapital, humane og finansielle kapital som parallelle begrep og utforsker deres effekt på barns sosiale tilpasning
Parke	2004	USA	Sosial kapital som relasjoner mellom personer, institusjoner og organisasjoner i samfunnet utenfor den nære familie.			Review-artikkel om utvikling i familien	Et kapittel om familier og sosial kapital basert på Colemans begrep Et kapittel om søsken som kan relateres til sosial kapital
Pinkerton og Doland	2007	Irland og Nord-Irland	Sosial kapital som ressurser i støttende nettverk	172	11-18 år	Studier av tre lokalsamfunnsprosjekt knytta til marginalisert ungdom bruker som utgangspunkt Kvantitative og kvalitative data	Artikkelen presenterer en modell som tar utgangspunkt i teorier om sosial støtte, og tar i bruk sosial kapital og resiliens-teori for å knytte formelle intervensjoner i familien til mestring hos ungdom

Powell og Parcel	1999	USA og Storbritannia	Colemans definisjoner knyttet til familiekarakteristika	21 039	8. skoleår	National Education Longitudinal Study of 1988 (NELS:88, USA)	Utgangspunkt for studien er at barn i store familier får svakere utbytte av utdanning enn andre. Studien utforsker om denne relasjonen blir modifisert av foreldrenes arbeid, og om relasjonen varierer på tvers av de to samfunnene. Ser også på forskjellige familietyper
Ravanera	2007	Canada	Uformelle bånd mellom individer	6840 menn	10 – 14 år	National Child Development Study (NCDS, Storbritannia)	Studier sammenhengen mellom sosial kapital hos menn og familietype, primært betydningen av å bo med barn
Runyan, Hunter, Socolar, Amaya-Jackson, English, Landsverk, Dubowitz, Browne, Bangdiwala, og Mathew,	1998	USA	<ul style="list-style-type: none"> <li>- to foreldre, eller foreldrefigurer hjemme</li> <li>- sosial støtte fra mor (kvinnelig omsorgsgiver)</li> <li>- ikke fler enn to barn i familien</li> <li>- støtte i nabolaget</li> <li>- regelmessig kirkegang</li> </ul>	667	2 – 5 år	<p>Analyse av sekundærdata, case og kontroll</p> <p>Bruk av anerkjente instrument for screening av barns atferd og utvikling, sammen med intervjuer med mødrene</p>	Undersøke sammenhengen mellom sosial kapital og utvikling og atferd hos barn i alderen 2-5 år som lever under sosialt og materielt depriverede forhold
Saluja, Kotch og Lee	2003	USA	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Tillit i nabolaget</li> <li>- Naboenes relasjoner til barn</li> <li>- Grad av hjelp fra naboer</li> </ul> <p>Uttrykker tvil om sosial kapitalbegrepet og om det som måles i kjente studier egentlig er sosial støtte. Konkluderer med at begrepet ikke kan brukes på individnivå</p>	215 mødre	Data innsamlet når barna var 0 og 6 år	<p>Data fra Longitudinal Studies of Child Abuse and Neglect</p> <p>Intervjuer og spørreskjema, kvantitative analyser</p>	Studier om sosial kapital og sosial støtte modifiserer relasjonen mellom overgrep og omsorgssvikt overfor barn og (1) angst – depresjon og (2) aggressiv atferd

Sampson, R Morenoff og Earls	1999	USA	Sosial kapital har utgangspunkt i strukturene i sosiale organisasjoner.	8782 beboere fra 343 nabolag	Data fra The Community Survey i Project on Human Development in Chicago Neighborhoods	Utforsker variasjoner i - kontakt mellom generasjoner på nabolagsnivå - gjensidighet - felles forventninger om sosial kontroll over barna i forskjellige typer lokalsamfunn/nabolag
Schaefer- McDaniel	2004	USA	Sosial kapital hos ungdom: 1. sosiale nettverk / interaksjoner og sosialbillett 2. tillit og gjensidighet 3. tilhørighet/stedstilknytning		Teoretisk artikkel	Søker å fremme forskning på barn/unge og sosial kapital ved å skape en kritisk syntese av begrepet og introdusere et nytt teoretisk rammeverk for sosial kapital hos barn/unge
Seaman og Sweeting	2004	Storbritannia	Utfordrer Colemans familiesyn og manglende blikk for barn/unge som aktører	22 familier	Kvalitativ studie	Utforsker familiens rolle i å utvikle sosial kapital for barn og unge, med fokus på forskjellige familie-typer og materielle forhold. Utforsker også de unge som ressurser i utvikling av sosial kapital på "community"-nivå
Smith, C	2003	USA	Nettverk på tvers av generasjoner, tillitsbærende relasjoner utenfor familien som kan tilby ressurser og muligheter		Teoretisk artikkel	Forfatteren formulerer en systematisk, integrert og sammenhengende beskrivelse av religionens konstruktive innflytelse i livet til amerikansk ungdom. Identifiserer ni nøkkelfaktorer
Stanton-Salazar	1997	USA	Relationships with institutional agents, and the networks that weave these relationships into units		Teoretisk artikkel	Forfatteren utvikler et rammeverk basert på sosial kapital for å forstå sosialiseringen av barn og unge med minoritetsbakgrunn
Thomson, Henderson og Holland	2003	Storbritannia	Sosial kapital har noen basiselementer som består av felles normer og verdier som både resulterer i og er resultat av felles bånd og relasjoner	3	Del av kvalitativ longitudinell studie med 100 informanter. Tre årlige intervjuer	Studerer hvilke ressurser ungdom har tilgjengelig, og hvor nyttige disse er til å utforme deres framtid

Tomanović	2004	Serbia	Bourdieu's habitusbegrep. Familiehabitus både skapes av og kan skape og aktivere forskjellige typer kapital.	1993-94: 93 fam. 2000: 21 fam.	4 - 7 år 11 – 14 år	Longitudinell kvalitativ studie	Utforsker hvordan barns hverdagsliv er strukturert og konstruert av familiens habitus
Wakefield og Poland	2005	Canada	Setter Putnams, Coleman's og Bourdieus definisjoner opp mot hverandre			Teoretisk artikkel	Artikkelen legger et fundament for kritisk dialog mellom sosial kapital og helsefremmende tiltak. Utforsker problemene i konseptualiseringen av begrepet og en sosial kapital-byggende praksis, og linker dette til utvikling av lokalsamfunn
Weller	2006	Storbritannia	Ressurser fra sosiale nettverk med tillit og gjensidighet	600	13-16	Kvalitativt multimetode-prosjekt	Studerer ungdoms engasjement utenfor formelle organisasjoner
Winstanley, Steinwachs, Ensminger, Latkin, Stitzer og Olsen	2008	USA	Sosial kapital knyttet til deltakelse i organiserte aktiviteter	38 115	12-17	Data fra "1999 og 2000 National Survey on Drug Use and Health" (NSDUH)  Kvantitative analyser	Studerer sammenhengen mellom ustabile, problembelasta nabolag og sosial kapital for å utforske om dette er assosiert med rus(mis-) bruk, avhengighet og tilgang til behandling
Zhou	1995	USA	Sosial kapital som familie og lokalsamfunnsressurs				Utforsker hvordan tilpasningsprosessen til kinesisk-amerikansk ungdom påvirkes av konkrete former for sosiale relasjoner mellom lokalsamfunn, innvandrefamilier og de unge selv
Zolotor og Runyan	2006	USA	- Kollektiv effektivitet - Opplevelse av - stedstilknytning og innflytelse - Støtte i nabolaget - Foreldres investering i barn	1435 mødre	Barn under 18 år	Cross-sectional telefon-survey Konstruerer indeks for sosial kapital	Studerer lav sosial kapital som risikofaktor for omsorgssvikt, vold i hjemmet og fysisk og psykisk streng (harsh) foreldrepraksis

